

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok/

№ 36 (2365) Год XLVI

Беласток 9 верасня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Беларусь патрабуе змен

Яўген Мірановіч

24 жніўня гэтага года ўлады Украіны ладзілі гучнае святкаванне дзесятай гадавіны незалежнасці дзяржавы. Не шкадавалі на гэта грошай, хаця бюджэт краіны паказвае на яе гаспадарчае банкруцтва. Аднак украінцы прадэманстравалі прысутнаму ў Кіеве прэзідэнту Расіі Уладзіміру Пуціну, што са шляху да незалежнасці не думаюць вяртацца. У гэтым самым часе дзесятую гадавіну абвяшчэння незалежнасці павінна таксама адзначаць Беларусь, але ўлады гэтай краіны гатовы былі сіламі спецпадраздзяленняў разгнаць усіх, каму задумалася б адкрыта дэманстраваць радасць ад атрымання ў жніўні 1991 г. незалежнасці.

Палітыка Лукашэнкі і яго расійскага акружэння хаця і мае нейкую ўнутраную логіку, аднак застаецца зусім незразумелай для вонкавага назіральніка. Улады, на якіх канстытуцыя ўскладае абавязак абараняць суверэнітэт, нахабна ад яго адракаюцца, тэрарызуючы грамадзян, маючых іншыя меркаванні на гэты конт. Такі стан трывае ўжо 7 гадоў і толькі цяпер, у час прэзідэнцкіх выбараў, тэрэтычна з'явіліся магчымасці зменаў.

Дарога да нармалізацыі ў Беларусі здаецца быць вельмі доўгай. Лукашэнка і яго акружэнне маюць падставы баяцца за тое, што зрабілі з краінай на працягу апошніх сямі гадоў. У іх выпадку аддаць уладу, гэта тое ж самае, што паставіць сябе перад судом за парушэнне канстытуцыі, крымінальнага кодэкса, карупцыю і дзейнасць у некарысць фінансаў краіны. Апазіцыя паказвае дакументы, паводле якіх шляхам нелегальных фінансавых аперацый прэзідэнт і яго акружэнне, коштам дзяржавы прывоілі сабе 17 мільярдаў долараў. Фірмы, заснаваныя людзьмі Лукашэнкі, мелі займацца гандлем зброяй, пасрэдніцтвам у гандлі алкаголем і пракладкай наркатыхных шляхоў з Усходу ў Заходнюю Еўропу. Нават калі пададзена апазіцыйнымі дзеячамі ў паведамленнях сума перабольшаная, называюць яны фірмы, якія існавалі або яшчэ існуюць. Апазіцыя падкрэслівае, што журналісты, якія даследавалі дзейнасць прэзідэнцкіх фірмаў, хаця б Павел Шарамет, бясследна загінуплі. Пра славытыя эскадрыны смерці пісалася ўжо не раз, але варта аднак заўважыць, што людзі, якія стаялі за гэтымі злачыннымі арганізацыямі, цяпер знаходзяцца пры ўладзе і яны свядомыя адказнасці за ўсё ўчыненае.

Не здзіўляе тады, што лукашысты ўсялякімі метадамі будуць змагацца за далейшае знаходжанне пры ўладзе. Паводле сацыялагічных апытанняў, больш за палову жыхароў Мінска не вераць у сумленнасць выбараў, якія адбудуцца 9 ве

[працяг № 2]



Каплічка на ўрочышчы Пятрашкі.

Асадкі з беластоцкай ачышчальні пад Рыбаламі?

Мікола ВАЎРАЊОК

„Самакіраванне вёскі Рыбалы не пагаджаецца на вываз і захоўванне на навакольных палях адпадкаў з беластоцкай ачышчальні сцёкаў”, — чытаем у пратэсце, накіраваным у Гмінную ўправу Заблудава.

— Гэта не захоўванне адпадкаў, а сельскагаспадарчае выкарыстанне сцёкаў з гарадской ачышчальні ў Беластоку, — удакладняе бурмістр Заблудава, Мечыслаў Ладны. — Гміна тут ні прычым, бо рашэнне прымае стараства.

— Тым не менш, спадар бурмістр, вы ў лісце накіраваным Павятоваму стараству ў Беластоку выказваецеся супраць такога выкарыстання ўчасткаў н-р 1290/2 і 1269 каля Рыбал.

— Адкуль вы ведаеце пра гэты дакумент?

— Такая мая прафесія.

— Гэта канфідэнцыяльная карэспандэнцыя паміж нашымі ведамствамі. Таго, хто яе вынес, я разлічу.

Сельскагаспадарчы камбінат у Рыбалах, адчайна шукаючы грошай на сплату даўгоў, прадаў 50 гектараў зямлі беластоцкаму прадпрыемству *P. H. Nowak*. Уладальнік фірмы Анджэй Новак хоча выкарыстаць тую зямлю пад вываз сцёкавых нечыстотаў з Беластока. Навезенае поле абяцае прыраць і засеяць лубінам. А пасля засадзіць лесам.

— Мы супраць забруджвання гэтых палёў, — кажа Мікалай Сцепанюк, солтыс Рыбал і радны Гміннай рады ў Заблудаве. — У такіх асадках з ачышчальні многа цяжкіх металаў, якія пранікнуць у глебу. Гэтыя надзелы на пагорках — дрэнаваныя і нечыстоты будуць сплываць трубамі ў меліярацыйныя ра-

вы і рачулку Дзякаўку, якая плыве праз вёску і ўліваецца ў Нарву. Па дарозе праплывае праз рыбныя сажалкі. Крыніца Дзякаўкі ў непасрэднай блізкасці гэтага поля. Яе ваду людзі спрадвек лічылі гаючай. На крыніцы яшчэ ў 30-ыя гады мінулага стагоддзя паставілі каплічку, у якой і цяпер моляцца некалькі разоў у год. Крыніца ператрывала калектывізацыю, меліярацыю, дык цяпер мае яе знішчыць гэты сметнік?

Каплічка ва ўрочышчы Пятрашкі каля кіламетра за Рыбаламі, у бок Рэпнікаў. Штогод у жніўні, на свята мучанікаў Макавеяў, з рыбалаўскай царквы ідзе сюды хрэсны ход. Бацюшка свяціць ваду.

— Гэтая вада святая, яна аздавала маю дачку, — кажа Люба Андрэюк з Паўлаў. — Было гэта пяцьдзсят год таму. Мая маленькая дачушка захварэла на вочы, перастала бачыць. Каб не гэтая вада і малітва, то не ведаю, ці зрок ёй вярнуўся б.

Пасля службы солтыс паведамляе сабраным невясёлу навіну пра планы добраўпарадкавання добра відочных адсюль узгоркаў.

— Ах, Божухна! — уздыхае Антаніна Мартынюк, — там жа, па-суседску тры гектары маёй пашы. Каровы пасвяцца і конь. Я якраз перапісваю зямлю на дзяцей, але навошта ім яна, калі туды будуць сцякаць нечыстоты.

Ядвіга Кутэшка, начальнік Аддзела сельскай гаспадаркі, лесаводства, воднай гаспадаркі і аховы асяроддзя Павятовага стараства ў Беластоку пытае пра лёс гэтых палёў успрымае істэрычна. Як быццам хтось пачынаў гра-

[працяг № 3]

Агратурыстычны шанс

Маем дзевятнаццаць ложкаў у пяці пакоях. Інвестыцыя нам яшчэ не вярнулася, але дадатковы да гаспадаркі даход ёсць. Належым да Падляскага таварыства агратурызму, плацім складчыны. Таварыства выдае рэкламныя брашуркі і вядзе інфармацыйную дзейнасць у Інтэрнэце.

[вясковы турызм № 3]

Аб подзвігах „Бурага”

У навейшым мінулым — далейшы працяг гісторыі. Якое ж было замаяшанне, калі ў Парыжы выйшла кніга Юзэфа Мацкевіча „Не трэба голасна гаварыць”, у якой, між іншым, апісваліся „подзвігі” некаторых фарміраванняў АК на былых крэсах. Мяркую, што рэакцыя была падобнай на тую, якая нядаўна ўспыхнула пасля абнародавання фактаў з Ядвабнага і Кельцаў.

[права і мараль № 4]

Помнік паўстанцам

Паўстанцы былі разбіты пад Драгічынам. Частка ўцекачоў падалася ва ўсходнюю частку Каралеўства. Спыніліся ва ўрочышчы Тур (зараз тут знаходзіцца вёска Пасечнікі). Дрыгва і кусты на балоце аказаліся быць добрым сховішчам. Але і тут высачылі ўцекачоў. Усіх казнілі.

[запіскі следальца № 5]

Крыжовая дарога

На паўднёвым краі Цацэляў стаіць мураваная каплічка. Паставіў яе ў XIX стагоддзі Шыман Якімюк. Будаваў ён дом, астатнія цэглы і з іх ён вырашыў пабудаваць каплічку. Цяпер каля яе спыняецца пахавальнае шэсце, калі адводзяць пакойніка. Усярэдзіне каплічкі цяпер дзве іконы: Багародзіцы і Распяцця.

[крыжы і каплічкі № 8]

Ахвяраваныя Св. Грабарцы

У час паломніцтва адкрываюцца ўсе цэрквы. У рэальным і сімвалічным сэнсе. Добры паломнік адчуе намоленасць храма. Запамятае на ўсё жыццё дарагія сабе іконы, аздобныя кнігі, мелодыю званой.

[сакольскае паломніцтва № 9]

Конік з беларускае хаты

Конік быў высокі, на палозках, з дубальтовых дошак. Спрытны, з крутымі клубамі ды шыяй. Можна было трымацца рукамі каля яго вушэй за палачкі. Вочы я адціснула цвіком; атрымаліся яны ў мяне не надта выразныя, крывенькія. Конік быў сапраўды прыгожы, стройны, салідны; наша мама была і ёсць майстрыха на ўсе рукі.

[памятка дзяцінства № 10]

Беларусь — беларусы

Заява сакратарыята ТБМ

з нагоды спекуляцыяў
вакол моўнага пытання
ў дзяржаўных сродках масавай
інфармацыі Беларусі
падчас прэзідэнцкай кампаніі

Таварыства беларускай мовы выказвае заклапочанасць з нагоды спекуляцыяў дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі ў сферы моўнай палітыкі. На беларускім тэлебачанні і радыё распачата беспрэцэдэнтная кампанія знявагі дзяржаўнай беларускай мовы. Ва ўсіх інфармацыйных і аналітычных праграмах беларускага тэлебачання чуецца непрыхаваны здзек з беларускай мовы, прычым журналісты БТ рэгулярна зневажаюць і рускую мову, карыстаючыся ў сваіх праграмах яе крымінальным слэнгам. У прамовах Казіяtki, Мялешкі, Зімоўскага выкарыстоўваюцца словы „замочить”, „опустить”, „отморозки”, „кинуть”, „опофигей” і г.д. А ў эфіры 19 жніўня ў перадачы „Права чело- века. Взгляд в мир” спадар Новікаў сцвярджаў, што дзяржаўны статус беларускай мовы, нібыта з’явіцца тым рычагом, пры дапамозе якога ў Беларусі будзе ўчынена „кровавая бойня” ў выпадку перамогі на прэзідэнцкіх выбарах кандыдата ад грамадскай кааліцыі.

У сувязі з гэтым Таварыства беларускай мовы заяўляе аб неабходнасці забеспячэння моўных правоў усіх нацыянальнасцяў, якія жывуць на тэрыторыі Беларусі. Упэўненыя, што выбар мовы зносінаў грамадзянаў з’яўляецца іх неадменным правам. На нашу думку, у дэмакратычным грамадстве недапушчальна навязваць насельніцтву мову зносінаў, як гэта робіцца цяперашнімі ўладамі Беларусі. Так, на працягу апошніх гадоў кіраўніцтва краіны праводзіць палітыку паступовага выціскання беларускай мовы з усіх сфераў дзейнасці. Толькі ў Мінску набор у беларускія класы скараціўся з 58% у 1994 г. да 4,3% у 2000 годзе. Ужо некалькі гадоў не ажыццяўляецца набор у беларускія класы ў большасці гарадоў і мястэчкаў краіны. На тэрыторыі суверэннай дзяржавы дагэтуль няма ніводнай прафесійна-тэхнічнай установы, тэхнікума, дзе б беларуская моладзь магла працягваць на-

вучанне на роднай мове. Беларусы, колькасць якіх складае 81,6% насельніцтва краіны, не могуць атрымаць вышэйшай адукацыі па-беларуску ні ў адной з 44 дзяржаўных вышэйшых навучальных устаноў. Існуючы рэжым дамогся таго, што беларусаў і беларускую мову не паважае большасць з гандлёвых партнёраў Беларусі і на таварах, якія трапляюць на паліцы нашых магазінаў як правіла адсутнічае нават згадка пра Беларусь і беларускую мову. Пашыраецца практыка забароны на прафесію, калі беларускамоўныя грамадзяне трапляюць у катэгорыю „неблагонадзейных”. Працягваюцца рэпрэсіі супраць беларускамоўных грамадзян з боку прадстаўнікоў сілавых структур, калі чалавек можа быць затрыманы толькі на падставе таго, што ён гаворыць па-беларуску. У той жа час у прадвыбарчай праграме „самага чэснага” кандыдата ў прэзідэнты крывадушна гаворыцца аб рэальнай роўнасці беларускай і рускай моў і захаванні іх дзяржаўнага статусу.

Хада перадвыбарчай кампаніі сведчыць, што большасць грамадзян не задавальняе дыскрымінацыйнае становішча беларускай мовы ў краіне. Менавіта таму прэтэндэнт на пасаду прэзідэнта Беларусі ад грамадскай кааліцыі бярэ на сябе абавязкі стварыць спрыяльныя ўмовы для развіцця нацыянальнай мовы, культуры і традыцыяў беларускага народа.

Нас абураюць спробы дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі выдаць натуральнае жаданне грамадства забяспечыць беларускай мове рэальны дзяржаўны статус за спробу кандытата ў прэзідэнты ад грамадскай кааліцыі забараніць выкарыстанне рускай мовы.

Мы патрабуем ад кіраўніцтва дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі спыніць палітычныя спекуляцыі па моўнай праблеме, якія вядуць да расколу беларускага грамадства і распаўсювання міжнацыянальнай варожасці.

Сакратарыят Грамадскага аб’яднання „Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны”
Мінск, 23 жніўня 2001 г.

Часопіс пра Наваградчыну

Гэтая зямля мае асабліваю аўру. Невымоўную прыцягальнасць наваградскай даўніны адчувае кожны, хто завітаў у гэтыя мясціны, не кажучы ўжо пра саміх наваградчан. Хтосьці з тутэйшых ураджэнцаў апынуўся далёка ад радзімы, бо лёсы людзей, як і лёсы гарадоў, зменлівыя і непрадказальныя. Але прыцягненне роднай зямлі не слабее з гадамі, і каб пераканацца ў гэтым, дастаткова, напрыклад, перачытаць паэзію Адама Міцкевіча...

Гэтак напісана ва ўступе да пробнага нумара часопіса „Зямля Наваградская — Ziemia Nowogródzka”*, які выноў гэтага года выйшаў у мінскім выдавецтве „Медысонт”. Рэдакцыя часопіса — хочацца тое адзначыць адразу — вельмі феміністычная, бо адны жанчыны — Вольга Каменева (галоўны рэдактар) і Лія Кісялёва (адказны рэдактар). Рэдакцыйная рада і карэктары — таксама жанчыны. Ці не гэтая акалічнасць паўплывала на вонкавую прыгажосць выдання? Пад каляровай вокладкай фармату прыблізна А-4 сорак такіх жа каляровых старонак на крэйдавай паперы. Але не з адных карцінак складаецца выданне.

У „Зямлі Наваградскай” два артыкулы, якія непасрэдна адносяцца да загалоўнай тэмы: Тамаша Крывіцкага „«З зямлі лясных пагоркаў, з зямлі лугоў зялёных...» Аб краявідах Наваградчыны” і Тамары Вяршыцкай „З нерэалізаваных планаў”. Першы тэкст з’яўляецца абшырным апісаннем прыроды Наваградчыны, яе рэсурсаў, паркаў, запаведнікаў, краявіду. Аўтарка другога тэксту з’яўляецца дырэктарам музея ў Наваградку ды напісала яна пра выстаўку, якая адбылася ў 1998 г. — у 200-годдзе з дня нараджэння Адама Міцкевіча. Тэмай артыкула — шляхецкія сем’і, іхнія двары і гербы Наваградчыны часу Адама Міцкевіча. Абодва тэксты падаюцца ў беларускім і польскім моўным варыянце.

Рэшта часопіса — тры артыкулы — прысвячаюцца людзям Наваградчыны: Адаму Міцкевічу (Мікола Нікалаеў, „Беларускі Пецябург. Адам Міцкевіч” і Андзей Сыракомля-Булгак, „Дзе жыла Марыля?”) і Міхалу Агінскаму (Тацяна Кляшчонак, „На перакрыважанні лёсаў. Міхал Клеафас Агінскі і філарэты: здагадкі і гіпотэзы”). З артыкулаў пра Міцкевіча даведваемся, да якой ступені паэт не любіў Пецябурга і да якой ступені Пецябург палюбіў яго, а таксама шмат здагадак і меркаванняў пра архітэктару двара Верашчакаў



у Туганавічах, дзе Міцкевіч сустрэў сваё першае каханне. Міхал Агінскі прадстаўлены ў часопісе не як аўтар вядомага ўсім „Развітання з Радзімай” ці іншых музычных твораў, а... як хітры канспіратар. Артыкул пра Туганавічы, як і два згаданыя на пачатку, даецца па-беларуску і па-польску. Усе астатнія — па-беларуску.

Фактычна супольным элементам усіх матэрыялаў „Зямлі Наваградскай” з’яўляецца асоба Адама Міцкевіча, экзальтаванасць яго паэзіяй, жыццямі і эпохай. У такой абстаноўцы не магло абысціся ў часопісе без анатацыі пра перакладчыцкі подзвіг мінчука Сяржук Мінскевіча, які ў 1999 годзе выдаў пераклад на беларускую мову „Дзядоў”, фрагмент якіх („Відзень”) і друкуецца на старонках выдання.

Міцкевіч не належыць да маіх улюбёных паэтаў. Сёння яшчэ памятаю канстатацыю, якую зрабіў я перад сябрамі ў сярэдняй школе, калі мы праходзілі гэтага творцу — „Усё-ткі добра, што стаў ён пісаць па-польску, а не па-беларуску”. І ў кантэксце гэтай маёй асабістай нясхільнасці да Міцкевіча я хачу пажадаць рэдакцыі „Зямлі Наваградскай”, каб хапіла ёй заўпартасці і неміцкевічаўскіх тэмаў з Наваградчыны на першы, другі, трэці ды наступныя нумары выдання.

Любіцелі Наваградчыны і Адама Міцкевіча могуць звязвацца з рэдакцыяй па электроннай пошце navahradak@hotmail.com.

Аляксандр МАКСІМЮК

* „Зямля Наваградская — Ziemia Nowogródzka. Гісторыка-літаратурны часопіс”, № 0, сакавік 2001.

Беларусь патрабуе змен

[1 *☞ працяг*]

расня 2001 г. Абазначае гэта, што грамадзяне не вераць у паспяховасць дэмакратычных пераўтварэнняў. Парадаксальна, але такая сітуацыя спрыяе ўсялякім дыктатарам, таму што большасць, не адчуваючы сябе суб’ектам палітыкі, быццам пагаджаецца на тое, што ўлада можа кіравацца толькі сваёй воляй, ігнараваць законы і маральнасць. Паводле незалежных інстытутаў даследавання грамадскай думкі, 72 працэнты грамадзян заявілі, што баяцца адкрыта выказаць свае палітычныя меркаванні.

Хаця якасць палітычных элітаў і стан грамадскіх настрояў у Беларусі ўяўляюць даволі песімістычную карціну, аднак з’явілася некалькі фактаў, дазваляючых на памяркоўны аптымізм. Неспадзявана апазіцыі ўдалося вылучыць ад-

наго кандыдата на пост прэзідэнта. Можна гэта лічыць перш за ўсё вялікім дасягненнем былой беларускай камуністычнай наменклатуры, якая Лукашэнкам амаль цалкам была адсунута ад уплываў. Сямён Домаш і Уладзімір Ганчарык прадстаўляюць сярэдні клас савецкай наменклатуры, а іх саюз з Беларускім народным фронтом Вінцука Вячоркі, ці лібераламі Станіслава Багданкевіча і Аляксандра Дабравольскага можа мець толькі часовы характар. Самае аптымістычнае тое, што ўсе яны аб’ядналіся дзеля ўстанавлення ў Беларусі цывілізаванага палітычнага парадку, стварэння ўмоў, пры якіх можна розніцца і сварыцца, не баючыся, што за палітычныя погляды можна трапіць у турму.

Еднасць апазіцыйнай кааліцыі будзе правэрана яшчэ да выбараў стаўленнем

да праграмы аўтарства Паўла Дамейкі і Станіслава Багданкевіча. Прапануюць яны будучаму ўраду дэмакратычнай Беларусі ліберальны варыянт развіцця гаспадаркі, што пры савецкім кансерватызме грамадства гучыць даволі фантастычна. Абяцаюць, што такі выбар дазволіць беларусам за некалькі гадоў зарабіць каля 300 долараў у месяц. Памылковае толькі тое, што аўтары не гавораць суайчыннікам, які будзе, напрыклад, кошт камунальных паслуг, цана праезду на метро ці тэлефоннай размовы са сваякамі ў Расіі.

Прапанаваная Ганчарыку праграма прадбачае таксама інтэграцыю з Расіяй, але пры ўмовах, што абедзве дзяржавы будуць супольна далучацца да еўрапейскіх структур і што ўсё адбывацца будзе ва ўмовах дэмакратычных выбараў і свабоды слова. Мала верагоднае, што былому камуністычнаму наменклатуршчыку Ганчарыку будзе даспадобы

прапанова Дамейкі і Багданкевіча, але самае важнае, што ўзнік альтэрнатыўны план развіцця краіны, які можа стаць для апазіцыі падставой для дыскусіі. Праграма гэтая мае і яшчэ адну станоўчую прыкмету: большую дапасаванасць да расійскай гаспадаркі, з якой беларуская эканоміка цесна звязана.

Нішто не паказвае, што пасля 9 верасня ў Беларусі і Еўропе знікне праблема Лукашэнкі, але добры выбарчы вынік Уладзіміра Ганчарыка паспрыяў бы кансалідацыі грамадства вакол апазіцыі і адбудаваў бы пачуццё веры ў магчымасць змен дэмакратычнымі метадамі. А змены патрэбныя таму, што ўсе суседзі Беларусі далёка ўжо пайшлі наперад. Асталіся Куба, Паўночная Карэя, В’етнам, Мазамбік і пару дзесяткаў падобных краін. Альтэрнатыва далучэння да гэтага апошняга лагера не надта прывабная.

Яўген МІРАНОВІЧ

Агратурыстычны шанс

Сужонства Вольга і Васіль РЭМЕШЫ, якія жывуць у вёсцы Гамоты Мельніцкай гміны, ад трох гадоў прапануюць агратурыстычныя кватэры.

Я ўжо трэцюю кадэнцыю з’яўляюся солтысам, — кажа Васіль Рэмеш. — Да мяне прыязджалі працаўнікі Асяродка сельскагаспадарчай кансультацыі з Сямятыч і адна дарадчыца, пабачыўшы, што ў нас і гаспадарка, і вялікая ды вольная кватэра, запрапанавала нам заняцца агратурызмам. Я адказаў, што не ведаю, з чаго пачаць, а яна паведаміла, што будзе арганізавана экскурсія па агратурыстычных гаспадарках дзеля азнаямлення, як яны тое робяць.

І, сапраўды, адбылася экскурсія на Вармію, пад Аструду і Гетшвалд. Жылі мы там у агратурыстычных катэджах. Пасля быў адзін курс у Асяродку сельскагаспадарчай кансультацыі ў Беластоку, а затым другі — харчавальна-гастранамічны — у Бельску-Падляшскім. Пасля з’ездзілі яшчэ раз на экскурсію, на Жулавы. Усе гэтыя мерапрыемствы арганізаваў Асяродак сельскагас-

падарчай кансультацыі, а мы, удзельнікі, плацілі часткова.

Гэтая задума нам спадабалася і мы пачалі сваю дзейнасць у 1998 годзе. Першыя госці былі ў нас з Вэсолай, што каля Варшавы. Пасля былі госці і з Даніі, і з Галандыі, і з Германіі. З Польшчы найбольш здымаюць у нас кватэры турысты з Варшавы і Катавіц. Прыцягвае іх Святая Гара Грабарка, да якой ад нас толькі тры кіламетры. Наведвальнікі прыязджаюць цэлы год, але найбольш іх летам, хаця бываюць і на Новы год; нашы госці рэкамендуюць нас сваім чарговым знаёмым. Недалёка ад нас рака Буг, маем палатачнае поле. Можна ў нас класці касцёр, распальваць пожаг (*grill*). Госці могуць карыстацца кухняй і сушылкай для фруктаў і грыбоў.

Маем дзевятнаццаць ложкаў у пяці пакоях. Інвестыцыя нам яшчэ не вярнулася, але дадатковы да гаспадаркі даход ёсць. Належым да Падляшскага таварыства агратурызму, плацім складчыны. Таварыства выдае рэкламныя брашурны і вядзе інфармацыйную дзейнасць у Інтэрнэце.



* * *

Многія жыхары нашых вёсак пабудавалі былі вялікія дамы. Марылі яны пра палацовае жыццё. Выгадалі яны дзяцей, якія аднак пакінулі вёску і падаліся ў горад. А вялікія бацькоўскія дамы ў нашай зялёнай і чыстай Беласточчыне запоўніліся ціхай, гасціннай прасторай. Штотраў больш лю-

дзей адчувае зморанасць ад цывілізацыйнай гонкі і ахвоту адпачыць у адлюднай цішыні. І менавіта агратурызм можа быць ім шансам на тое. І, улічваючы заняпад сельскай гаспадаркі, можа быць шансам нашым гаспадарам.

Аляксандр Вярбіцкі
Фота аўтара

Жніва і сялянскі труд

З цікавасцю прачытаў я артыкул „Паспець перад дажджом” („Ніва” н-р 33) пра Аляксея Мароза. Тут аўтар трапна і праўдзіва раскрывае долю селяніна і ягонае „салодкае” жыццё, бо многія гарадскія асобені сёння прытрымоўваюцца недарэчнага колішняга лозунга „мужык спіць, а яму расце”. Аднак мала хто рвецца з гарадоў у сялянскі рай.

Гэта праўда, што сёння амаль усе гаспадары жнуць камбайнамі і вельмі рэдка сустраем людзей з сярпом ці касою. Мне яшчэ з дзяцінства помніцца, што пасля вайны многія сяляне жалі збожжа на сваіх вузкіх палосках некалькі тыдняў падрад. Гэта была катаржная праца і мо таму кожны колас высока цаніўся; так было і перад вайной. Гаварылі, што мой другі дзед Дзмітры Шуль, калі вярнуўся з маёй бабулькай Агафіяй і дзецямі з далёкай Сібіры, не ўмеў жаць сярпом, бо свае маладыя гады правёў у нейкага нямецкага памешчыка недзе пад Берлінам. А там ніхто ўжо сярпом не жаў, толькі касою, а нават у модзе былі ўжо касілікі і конныя снопавязалкі. Аднак пры санацыі ніхто ў маёй сям’і не дазволіў дзеду, каб ён паказаў прагрэс, як косіцца касою і таму ён мусіў гарбаціцца з сярпом. Толькі зараз пасля вайны, у 1945 годзе, дзед першым пачаў касіць збожжа касою. Касіў ён да-сканала і па яго слядах на свае вузкія палоскі пайшлі апошнія сяляне.

Аляксей Мароз наведваў Старое Бера-

зова і суседнія вёскі. Там ён пабачыў сённяшняе жніва, дзе прагрэс гоніць прагрэс, аднак лёс селяніна надалей невясёлы, няпрэўны. Бо калі нейкае агенцтва плаціць селяніну за тону пшаніцы толькі 600 злотых, дык гэта трэба лічыць насмешкай і няма тады сэнсу гаспадарыць.

Аўтар піша: „вяскоўцы згодна заяўляюць, што сёлетні плён крыху горшы за мінулагодні”. У нас, у Дубічах-Царкоўных, справа выглядае адваротна, бо сёлетні плён намнога багацейшы і лепшы ад мінулагодняга. У мінулым годзе нас спасцігла бедства на палях, таму што ў нас пераважна пяскі і пяскі. А помнім, якое было сухое лета, ды не толькі яно, бо і вясна з восенню мала бачылі дажджу. А ў Старым Беразове зямля намнога лепшая ад нашай. Цешыцца сэрца, што на радзіме карэспандэнта „Нівы” Грышы Мароза ёсць такія гаспадары як Юрый Ялоза, які гаспадарыць на 270 гектарах; гэта не жарты! Там ёсць больш такіх людзей і, думаю, што ім не страшны Еўрасаюз. Трэба, аднак, прызадумачца, ці варта спінугнуць і голаў ламіць за 600 злотых за тону пшаніцы. Такія цэны адпужваюць будучых гаспадароў; інакш — няма перспектывы на будучыню. А мо ўсё напярэціцца?

У „Ніве” ёсць здымак савецкага камбайна маркі „Дон”, які малоціць на палатку Грышы Мароза і сэрца цешыцца, што тэхніка з усходу таксама не найгоршая.

Мікалай ПАНФІЛОК

У Зубачах і Баброўцы

Нядаўна наведваў я прыгранічныя вёскі Зубачы ды Баброўку, што ў паўднёва-ўсходняй частцы Чаромхаўскай гміны закуталіся сярод разлеглай раўніны палёў і бязмежнай прасторы кустоў, сенажацей і пашы. Вось што я там пачуў і прыкмеціў.

— Зубачы больш за семдзсят гаспадарак налічвалі, — сказала бабулька Анастасія Цяцёрка. — Зараз можа больш за сорак дамоў заселеных. Апошнія пустуюць. Іншыя распрадалі. Нядаўна варшавяк хату купіў. Казаў, што краму адкрываць будзе, але нічога не робіць. Кажуць, што яму жонка прыхварэла. Тут і Грышы Верамюка дом на продаж выстаўлены. Пакупніка чакае, — канстатуе бабуля.

У Зубачах, як зрэшты ў большасці вёсак, пражываюць пенсіянеры. Сядзяць яны на лавачках і наглядаюць за тым, што ў вёсцы дзеецца. Цікавіцца кожным прыездом, хоць неахвотна ўступаюць у размову. Спытваюцца „расколюць” з чым да іх прыязджае, а затым адпаведна да яго ставяцца.

— Многа прапаведнікаў пачало бадзяцца па вёсках, — гаворыць бабуля Настуся. — Канец свету прадказваюць. Мне ад іхняй гаворкі моташна робіцца. Пазбягаю такіх ды да хаты не ўпускаю.

Распытваю бабульку аб сучасным жыцці пенсіянера на вёсцы, аб забеспячэнні таварамі вясковай крамы, пра жыццёвагадоўню і скупку малака.

— У склепе ўсё можна купіць, абы

Прыгожыя сядзібы

Нараўчанская гміна — перш за ўсё сельскагаспадарчая. Яна распаложана ва ўсходняй частцы Гайнаўскага павета, сярод лясоў і на палянах Белавежскай пушчы ды над рэкамі Нараўкай і Нарвай. Шматлікія вёскі прыгожыя, у іх задбаныя сялянскія сядзібы.

Ужо пару гадоў Рада гміны арганізуе конкурс „На найпрыгажэйшую сялянскую сядзібу”. Жыхары Нараўчанскай гміны ахвотна ў ім удзельнічаюць. Пры некаторых дамах пабудавалі двухкатныя дашкі над варотамі і веснічкамі, фанташчыкі, вадзяныя „вочкі”, а нават... спортпляцоўкі. На некаторых панадворках па-

ставілі чучалы буслоў і жаб, дзікіх звяроў і грыбоў. Зараз амаль паўсюдна перад дамамі прыгожыя кветкавыя агародчыкі. А ўжо кветкі дык самыя розныя. Да таго яшчэ дэкаратыўныя кусцікі самых розных сартоў. Некаторыя раней тут увогуле не выступалі. У дварах паявіліся абноўленыя жалезныя вазы. Адзін селянін купіў малых конікаў-тарпанаў.

Сёлета ў конкурсе „На найбольш прыгожую сялянскую сядзібу” пераможцамі сталі: Крыстына і Андрэй Скепкі з Новага Ляўкова (першае месца), Крыстына і Ян Грэсікі з Новага Ляўкова ды Галена і Мікалай Харкевічы з Плянты (раўнапраўныя другія месцы), а таксама Вольга Адамюк з Ахрымоў (трэцяе месца). **(яш)**

Асадкі з беластоцкай ачышчальні...

[1 *☞* *працяг*]

мадзянскую вайну. Гаворым па тэлефоне. Прашу, каб на мяне не крычала.

— Бо нядаўна журналісты з тэлебачання накінуліся на нас за Бабровую, дзе таксама вызначылі месца пад сельскагаспадарчае добраўпарадкаванне сцёкаў, — тлумачыць знерваванасць пані начальнік.

— Я на вас не накідаўся, а толькі хачу ведаць, будуць вывозіцца сцёкавыя асадкі пад Рыбалы ці не.

— Чакаем экспертызы санэпідэманстанцыі. Пакуль прымем рашэнне, разгледзім дакладна ўсе „за” і „супраць”.

* * *

Хоць „сельскагаспадарчае выкарыстанне” супакойвае, а нават пахне жытам ці канюшынай, аднак нічога такога на тых сцёках сеяць нельга. З-за вялікай колькасці ў іх цяжкіх металаў. Можна на ёй вырошчваць кампаставыя расліны (як лубін), або пасадзіць лес. Смурод ад гэтага „ўгнаення” страшэнны.

Тэлефона прадпрыемства *Р. Н. Nowak* няма ў кніжцы, не ведаюць яго і ў інфармацыі. На дзвярах будынка па ўказаным адрасе вісіць замок.

Мікола ВАЎРАНЮК

толькі грошы былі. З Чаромхі прадавец ГСаўскую краму купіў — сам гандлюе. Даражэй, вядома, бярэ чым у Чаромсе, але нам выгадней, бо нікуды не трэба ездзіць. — А каровак нямнога засталася, — кажа субяседніца, — не больш за трыццаць. Многія кажучы, што лепш літр малака за 1 зл. купіць, як з каровай па пашы цягацца.

— Царкву цудоўную маем, — мяняе тэму бабулька Настуся. — На Пакрову прыязджаеце. Процьма народу будзе. А ўнутры як шыкарна выглядае. Айца Грыгорыя праца. І хадайніцтва прыхаджан, — дадае бабуля.

Аб зубачоўскім прыходзе Міхал Пакур з суседняй Баброўкі так казаў.

— Кепскі прыбытак святар у гэтым годзе мае. Ніводнага шлюбу не было, не лічыўшы Мусюковай дачкі з Чаромхі. Шыкарнае вяселле згулялі. За хлопца

з Нямецчыны замуж пайшла. Прыгожы жаніх ды і маладой нічога не бракуе. У „Чарамшыне” спявае. Не прыпамінаю, каб сёлета кагосьці хрысцілі ў нашай царкве. Затое адзінаццаць пахаванняў было, — гаворыць пан Міхал. — Маладых не большае, а старыя адыходзяць.

А пасля так субяседнік акрэсліў сучасную рэчаіснасць:

— Гляньце на тое, што робіцца. Ад фруктаў галінкі дрэў ломяцца. З зямлі ніхто не падымае. Марнуюцца сакавітыя яблыкі. Даўней таго не было. Аб’ездзіў чалавек шмат поля, каб грушак-дзічак назбіраць, у печцы высушыць ды зімою кампот зварыць. А ў рыначнай эканоміцы гэта не аплатаецца.

Не ў адной Баброўцы ці Зубачах можна пачуць такія словы. Але ці гэта зменіць вобраз сучаснасці?

Уладзімір СІДАРУК

3 мінулага Гайнаўкі



Чыгуначны вакзал у Гайнаўцы, пабудаваны ў 1906 годзе.

У Гарадской публічнай бібліятэцы ў Гайнаўцы працуе выстаўка старых фатаграфій — прэзентуюцца там здымкі і дакументы, якія адносяцца да далёкага і блізкага мінулага гайнаўскай зямлі.

Дакумент з 1639 года паказвае адміністрацыйны падзел Белавежскай пушчы з выдзеленым у ёй урочышчам Скарбаслаўка, дзе жыў лясны вартаўнік.

— Назва ўрочышча „Скарбаслаўка” замянілася назвай „Гайнаўшчына” пасля смерці нямецкага вартаўніка Гайныма Гэйны (Наупута Неупу), ад прозвішча якога і ўзялася хутчэй за ўсё назва нашага горада, — заявіла кіраўнік чытальні Гарадской бібліятэкі Аліна Грыц, якая сабрала для бібліятэкі старыя здымкі ды

арганізавала іх выстаўку. — У канцы XVIII стагоддзя ў гайнаўскай вартоўні было ўжо 7 стральцоў і 2 асочнікаў — праз гэтае месца праходзілі каралеўскі, а пазней і царскі тракты.

Найбольш на выстаўцы фатаграфій і дакументаў канца XIX і першай паловы XX стагоддзяў. На карце з 1869 года выяўлены землі, на якіх цяпер распасціраецца горад Гайнаўка і іх тадышнія ўладальнікі. Сярод 15 сем’яў, якія тады жылі ў вёсцы Гайнаўцы, найбольш зямлі было ў Яна Савіцкага, Антонія Арахоўскага, Данілы Буйноўскага і Венядыкта Арахоўскага.

У 1894 годзе ў Гайнаўку давялі з Бельска-Падляшскага чыгунку, а ў 1909 го-

дзе Гайнаўка стала чыгуначным прыпынкам на шляху з Седльцаў у Ваўкавыск. Пасля хутка праклалі шашу з Бельска-Падляшскага ў Белавежу, якая праходзіла праз Гайнаўку і такім чынам мясцовасць стала важным камунікацыйным вузлом. Жыло тады ў Гайнаўцы каля 600 жыхароў. Царскімі ўладамі ў 1906 годзе пабудаваны быў чыгуначны вакзал (разбураны немцамі ў 1944 годзе). Многія жыхары, якія падаліся ў бежанства, не вярнуліся і хаця немцы ў час першай сусветнай вайны пабудавалі 2 тартакі, фабрыку сухой перагонкі драўніны і сетку лясных чыгунак, то колькасць жыхароў была невялікай. Калі ў лютым 1918 года ўладу ўзялі палякі, Гайнаўка налічвала 118 жыхароў, а ўсе прадпрыемствы сталі дзяржаўнымі. Пасля хутка павялічваюцца лік жыхароў Гайнаўкі, але былі гэта, перад усім, палякі, якія прыежджалі сюды за працай. Англійскае прадпрыемства, якое называлі ў народзе „Цэнтура”, а якое ў 1924 годзе ўзяло ў арэнду тартакі і лясныя чыгункі, прымала на працу і жыхароў навакольных вёсак. Калі ў 1929 годзе дамова з англічанамі была спынена і гаспадаркай у Белавежскай пушчы пачала ўпраўляць Дырэкцыя дзяржаўных лясоў, жыхарам вёсак Гайнаўшчыны штораз цяжэй было знайсці працу ў лесе ці ў тартаках. У пачатку дваццатых гадоў Гайнаўка была малым пасёлкам з поштай, пастарункам паліцыі і некалькімі крамамі. У будынку нямецкага кіно пачаў дзейнічаць каталіцкі касцёл, паўстала сінагога і з вялікімі намаганнямі ўлады дазволілі адкрыць у прыватным доме праваслаўную часоўню. Адчынены былі тры пачатковыя школы, Дзяржаўная школа дрэваапрацоўчай прамысловасці, узніклі рамесныя прадпрыемствы, аптэка, гасцініца, бібліятэка і каса хво-

рых. У 1934 годзе пасёлак Гайнаўка стаў гмінным цэнтрам, былі мадэрнізаваны прамысловыя прадпрыемствы, распачалася пабудова новага тартака, узнік жыллёвы кааператыў і Дом лесніка, у якім арганізаваліся культурныя мерапрыемствы.

Да другой сусветнай вайны жыло ў Гайнаўцы каля 17 тысяч людзей. У 1951 годзе Гайнаўка атрымала гарадскія правы, а з 1954 па 1975 год была павятовым цэнтрам. З 1999 года Гайнаўка зноў з’яўляецца павятовым горадам — цяпер жыве тут каля 26 тысяч жыхароў.

Выстаўка старых фатаграфій упісваецца ў святкаванне 50-годдзя прысваення гораду гарадскіх правоў. Найбольш фатаграфій адносіцца да забудовы вуліц 3 Мая і Юзафа Пілсудскага. На здымках часта паказваюцца дзяржаўныя святкаванні і ўдзельнікі арганізацый, якія тут дзейнічалі ў мінулым.

— Выстаўка старых фатаграфій карыстаецца вялікай папулярнасцю, бо сабраны на ёй цікавыя і вартасныя матэрыялы. У нашай бібліятэцы сабралі мы ўжо каля 700 фатаграфій ад ста асоб. Найбольш здымкаў ахвяравалі нам або пазычылі на выстаўкі Юрый Радэцкі, Галіна Лук’янюк, Уладзімір Паскробка, Ежы Стэцкі, Ядвіга Нахіла і Часлаў Младзьяноўскі, — сказала Аліна Грыц. — Спатрэбілася шмат працы, каб апрацаваць увесь гэты матэрыял. Многа людзей трэба было перапытваць, каб канчаткова высветліць дзе і калі былі зроблены здымкі. Аднак варты было гэта зрабіць, бо фатаграфіямі пакарыстаўся таксама вучні, студэнты і школы, якія заходзяць арганізаваць у сябе падобныя выстаўкі.

Аляксей МАРОЗ

Фота з архіва

Гарадской бібліятэкі ў Гайнаўцы

Аб падзвігах „Бурага”

Адгалоскі

Кожны народ дбае аб сваім гонары, стараецца весці адпаведную палітыку, падтрымоўваючы карэктныя адносіны з суседзямі і фарміруючы такім чынам маральны воблік грамадства. Тое, што сапраўднасць з’яўляецца на сцягах лозунгаў не заўсёды пацвярджаецца гісторыяй, паказвае наколькі палітыка бывае нядобрасумленнай. А тое, што мэта апраўдвае сродкі — гэта звычайная фраза, якая не ўлічвае прынцыпу бумеранга.

Маладзё выносіць са школ перакананасць, што польскі народ заўсёды быў надта талерантны, глыбока рэлігійны, адным словам — амаль выбраны самім Богам. Таму менавіта мала хто паглыбляецца ў сіваю мінуўшчыну. А ў гісторыі бывала ўсяляк. У свой час ахвотна і з жаднасцю імкнуліся праглынуць Вялікае княства Літоўскае, акаталічыць і апалычыць яго грамадзян, а нежадаючых пакінуць праваслаўе бесцырымонна праследавалі. Язафат Кунцэвіч нават загадаў памерлых у гэтай веры выкідаць на звалку, без пахавання. Што ж, гэты перыяд гісторыі завяршыўся падзеламі Рэчы Паспалітай.

У навейшым мінулым — далейшы працяг гісторыі. Якое ж было замяшанне, калі ў Парыжы выйшла кніга Юзафа Мацкевіча „Не трэба голасна гаварыць”, у якой, між іншым, апісваліся „падзвігі” некаторых фарміраванняў АК на былых крэсах. Мяркую, што рэакцыя была падобнай на тую, якая нядаўна ўспыхнула пасля абнародавання фактаў з Ядвабнага, Кельцаў і іншых.

Людзі, калі вераць, што высакарод-

насць дадзена ім Богам, нават не стараюцца заўважыць, што ў мітусні падзей паняцці гонару, праўды не адпавядаюць „гонару” некаторых кіруючых колаў у краіне. Не цешма сябе марамі, паколькі даказванне праўды пры дапамозе хлусні раней ці пазней пагражае кампраметацыяй. Шкада, што кампраметацыя найчасцей прыходзіць запозна. Калі сёння чытаю ў „Ніве” (№ 33) аб пратэсце супраць называння злачынствам учыненых атрадамі Рамуальда Райса забойстваў (знішчэнне сялян праваслаўных вёсак, спаленне жывымі дзяцей), здзіўляюся. Ваенны суд, што моцна падкрэслівае падляшскі ваявода, рэабілітаваў абвінавачаных у забойствах! У колькіх жа іпастасях права і мараль могуць выступаць у нашай хрысціянскай краіне?

З маіх разважанняў узнікае пытанне: ці выпадкова падзвігі „Бурага” не адабраюцца некаторымі ўладнымі коламі і ці знішчэнне праваслаўных на заходніх рубяжах ВКЛ не было накінутай зверху задачай для яго атрадаў? Для публічнага дабра! Справа забітых рыцарамі Рамуальда Райса цягнецца паўвека і ўсё напатыкае перашкоды ў яе канчатковым вырашэнні. І яшчэ адно пытанне: ці сем’і забітых атрымалі нейкія кампенсцыі? Улады, якія выступаюць у ролі абаронцы АК, гэты абавязак таксама павінны ўзяць на сябе. Хіба, што гэтую сумную справу перадаць Міжнароднаму трыбуналу ў Гаазе дзеля паскарэння яе вырашэння. Чарговых дзесяткаў гадоў сем’і забітых могуць не дачакаць.

А. М.

(прозвішча і адрас да ведама рэдакцыі)

Падлог гісторыі

Адгалоскі

Мікалай Панфілюк у „Ніве” ад 5.08.2001 г., с. 10 напісаў: „Іван Красько нават у Каргуз-Бярозу трапіў у 1939 годзе і сядзеў там да вызвалення саветамі”. Вось як можа логіка з фальшывымі прадпасылкамі падвесці аўтара не ведаючага фактаў. Я бачыў украінскага святара, які быў ужо ў сваёй валынскай хаце, калі ён мне сказаў, што савецкая армія якраз перасякла польскую граніцу, а гэта ж было 17 верасня 1939 года (пачуў ён гэта па радыё... вярнуўшыся ўжо з тае ж Бярозы). Рэч у тым, што гітлераўцы трапілі перад саветамі ў Брэст над Бугам і адтуль паехаў адмысловы загон іхніх танкаў, каб выламаць жалезную браму гэтага канцлагера, дзе сядзелі і нямецкія агенты. Ой, канец прыйшоў для тамашніх наглядчыкаў!

Там сядзелі за кратамі таксама палякі, сярод якіх быў будучы прэм’ер-міністр польскага ўрада ў Лондане (1954-55) Станіслаў Цат-Мацкевіч.

Да апошняй вайны г. Каргуз-Бяроза

Дары для пацярпелых ад паводкі

Паўднёвую Польшчу спасцігла паводка. У яе выніку сяляне не толькі страцілі ўраджай. Стыхія разбурыла або пашкодзіла гаспадарчыя і жыллёвыя будынкі. Гуманітарную дапамогу пацярпелым земляробам аказваюць грамадзяне і установы Падляшскага ваяводства.

Прадпрыемства будаўнічай керамікі ў Старым Ляўкове перадало 3 200 цэглаў і 2 100 пустакоў за суму 10 тысяч злотых для пацярпеўшых ад паводкі ў Гожицах пад Сandomірам у Падкарпацкім ваяводстве. Апрача таго керамічнае прадпрыемства выслала ў Гожицы спецвопрат-

была ў межах Пружанскага павета, а цяпер сама стала раённым цэнтрам і мае 31 тысячы жыхароў (1995).

У вочы тутакі кідаецца дзіўная чарговасць фактаў: У Пружанскім саборы заплакала „на галгофе” Божая Маці сапраўднымі слязамі 9.04.1934 г. у пятніцу пасля Пасхі, а 17.06.1934 г. адчынілі той жа канцлагер. Я адразу апаніў гэты прызнаны Царквою цуд за дрэнную прыкмету.

Галоўнай прычынай адчынення — адзінага ў Польшчы — канцлагера было забойства ўкраінскімі нацыяналістамі ў Варшаве (!) міністра ўнутраных спраў, легіянера, палкоўніка Браніслава Пярацкага (1895-1934). Але найбольш вязняў склалі камуністы. Месца для іх над ракою Ясельдай выбраў палескі ваявода Вацлаў Костэк-Бярнацкі (1884-1957), які памёр у сталічнай турме на Макатове, як казаў мне адзін сведка.

(рг)

PS. Каб быць дакладным, дадам, што нямецкія танкі ўвайшлі ў Брэст 15 верасня, а савецкія — 22 верасня. Глядзі ў кнізе: *Брэст — Мінск*, 1987 на с. 400.

ку, мыла ды парашок для мыцця за 3 700 злотых.

Пяць тон насеннага азімага збожжа ад фірмы „Фарм Агра Плянта” ў Бельску-Падляшскім ды дваццаць тон кармавога збожжа ад сялян Кляшчэлёўскай гміны трапіла таксама ў Гожицкую гміну. Кляшчэлёўскія сяляне рыхтуюць чарговы транспарт з гуманітарнай дапамогай.

Варта дадаць, што Капшыўніцкая гміна Сandomірскага павета атрымае 21 тону кармавога збожжа ад сялян Навадворскай гміны. Дары збіраюць таксама сяляне Сакольскай гміны. Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Гайнаўскі гурток Праваслаўнага брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія з 24 па 26 жніўня г.г. арганізаваў варштаты, у час якіх знаёміў курсантаў з права-слаўнай рэлігіяй ды насяляючымі Пад-ляшша нацыянальнасцямі. Жыхары Гайнаўкі, якія прыходзілі на сустрэчы ў прыхадскую залу пры Свята-Троіцкім саборы і канферэнц-залу Дома настаў-ніка, пашыралі свае веды аб праваслаўі.

— Няма непасрэднага кантакту польскай грамадскасці і праваслаўных беларусаў ды ўкраінцаў. Разам з гіста-рычнымі недамоўленасцямі можа гэта весці да неталерантных адносін ва ўсходняй частцы нашай краіны. Нашы курсы мы накіравалі перш за ўсё да не-праваслаўнай грамадскасці Падляш-скага ваяводства і ўсёй Польшчы, — за-явіла Нэля Шчука, намеснік старшыні гайнаўскага гуртка Брацтва.

Пра рэлігійныя і нацыянальныя мен-шасці, якія з XVI стагоддзя жылі на Падляшшы, расказаў Пётр Амелянюк, настаўнік гісторыі ў Агульнаадукацый-ным ліцэі н-р 1 у Гайнаўцы. Пратаіерэй Славамір Хвойка гаварыў пра дактры-ну і тэалогію праваслаўя, а ў Свята-Троіцкім саборы расказаў пра будову царквы, іконы, праваслаўных святых і багаслужбы. Псаломшчык Марк Ма-цюка, дырыжор Міраслава Дземянюк і харысты запрасілі ўдзельнікаў варш-татаў на выдзеленае ў саборы месца для харыстаў, дзе на практыцы паказалі як развіваўся царкоўны спеў. Гайнаўскія харысты спявалі адным, двума і некаль-кімі галасамі, звяртаючы ўвагу на ха-рактэрныя для Падляшша распевы, што вельмі спадабалася ўсім удзельнікам. Пра развіццё ікананісання гаварыў гай-

Культура праваслаўнага Падляшша

наўскі ікананісец Міхал Юшчук. Раска-заў ён як узнікае ікона, паказаў якімі ма-тэрыяламі трэба карыстацца ў час рас-піскі ды паказаў розныя этапы працы ікананісца. Нэля Шчука расказала пра працу этнографа ды характэрныя для Гайнаўшчыны вясковыя абрады, звяза-ныя з праваслаўнымі святамі. Настаў-ніца Аліна Пятрашак пазнаёміла ўдзельнікаў варштатаў з газетамі і ча-сопісамі, якія выдаюць праваслаўныя вернікі і нацыянальныя меншасці Пад-ляшша, а іерэй Андрэй Буслоўскі ска-заў пра розніцы ў дактрыне і арганіза-цыі Праваслаўнай царквы і Рымска-ка-таліцкага касцёла. Удзельнікі варшта-таў удзельнічалі ва ўсяночнай бага-службе, Святой Літургіі і ездзілі пазна-ёміцца з праваслаўнымі помнікамі, якія захаваліся ў Гайнаўскім благачынні. Наведалі яны старыя могілкі ў Новабе-разове, дзе добра захаваліся драўляныя і мураваныя крыжы XIX стагоддзя, уба-чылі царквы ў Новабаразаве, Старым Корніне і Белавежы.

Дыскусію гайнавян выклікаў даклад прафесара Антона Мірановіча, стар-шыні Праваслаўнага брацтва св.св. Кі-рылы і Мяфодзія на тэму талерантнас-ці ў адносінах да меншасных веравыз-нанняў і нацыянальнасцей, якія жылі на Падляшшы. Самае вялікае зацікаўлен-не выклікала тая частка даклада, якая адносілася да міжваеннага і паслявае-ннага перыядаў XX стагоддзя. Гайнавя-не звярнулі ўвагу на дыскрымінацыю праваслаўнага насельніцтва ў Гайнаў-цы польскімі ўладамі.



На даклады і сустрэчы прыходзілі і маладыя людзі.

— Мой бацька не мог стаць сакрата-ром у гміне, бо быў праваслаўным бе-ларусам. Праваслаўным не дазволілі ў міжваенны перыяд будаваць царкву. Людзей нашых не прымалі на працу ў тартак, а нашы дзяўчаты выходзілі за-муж за католікаў, у якіх была праца. Было і так, што кіраўнікі прадпрыем-стваў хадзілі ў касцёл правяраць, ці прыйшлі туды работнікі, — заявіў Ула-дзімір Паскробка. — Зусім іншыя ўмо-вы былі пасля вайны, калі з самога Но-вабаразова закончылі вышэйшыя наву-чальныя ўстановы ажно адзінаццаць чалавек. Менавіта тады ўзнікла ў нас праваслаўная інтэлігенцыя.

Іншыя суразмоўцы звярнулі ўвагу на

разбурэнне праваслаўных цэркваў, на цяжкасці з уладкаваннем на працу ці паступленнем праваслаўных дзяцей у сярэднія школы.

— Нашы варштаты, якія адбыліся дзякуючы фінансавай дапамозе Фонду імя Стэфана Баторыя, лічу ўдалым ме-рапрыемствам. Далі яны прыезджым магчымасць пазнаёміцца з праваслаўем і жыццём нацыянальных меншасцей Падляшша. Мы разлічвалі, што прыез-джых будзе больш, але пры нагодзе і мясцовыя даведаліся многа новага, — падвяла вынікі працы арганізатараў Нэля Шчука.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Лёгкая музыка над Бахматамі

26 жніўня — апошняя жнівеньская нядзеля. Стаяла сонечнае ды спякотнае надвор'е. На ўзлеску ды над вадасховішчам Бахматы каля Дубіч-Царкоў-ных сабралася шмат людзей. А 13 гадзі-не пачаўся тут беларускі народны фэст, які арганізавалі ўправа Дубіцкай гміны ды Галоўнае праўленне БГКТ у Бела-стоку. Жыхароў Дубіч і навакольных вёсак прывіталі войт Дубіцкай гміны Анатоль Паўлоўскі і старшыня ГП БГКТ Ян Сычэўскі.

Першымі на адмысловай сцэне над-вадой выступілі з песнямі стараляўкоў-скія „Цаглінікі”, а затым беластоцкі эс-традны гурт „Кошкікі”. Трэцімі па чар-зе выканаўцамі былі „Чыжавяне” з Чы-жоў (спявалі яны фальклорныя песні). За імі на сцэну выйшаў маладзёжны ка-лектыў, які ўсяго год дзейнічае ў Гмін-ным асяродку культуры ў Дубічах-Цар-коўных (вядзе яго інструктар Ігар Фі-та). Праспяваў ён дзве песні: „Ой, за лі-

сочком” і „Каля млына расцвіла калі-на”. Канферанс вяла Ала Каменская. Яна таксама выступіла саля з дзвюма песнямі пра каханне. Пасля спяваў і граў „Ас” з Беластока. На чатыры пес-ні, якія праспяваў, дзве былі новымі. Спевакі ахвотна расказваюць анекдо-ты пра цешчу. У гэты раз нават спявалі песню „Цешча мая”.

Канцэрт прадаўжаўся да гадзіны 15¹⁵. Апошнім выступіў народны песен-ны ансамбль „Забава” з Карэлічаў (Бе-ларусь). Існуе ён дзесяць гадоў. На фэс-це праспяваў восем беларускіх народ-ных песень, між іншым, „Ой, братка бе-ларус”, „Ой, хацела ж мяне маці”, „А ў полі дуб” і „Ох, доля мая”. Зача-роўвалі асабліва звонкія пералівістыя жаночыя галасы. Артысты-самадзейні-кі расказвалі таксама рыфмаваныя гу-марэскі. Цікава было пабываць на фэс-це напрыканцы лета.

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА



Помнік паўстанцам

Уязджаючы ў Арэшкава з боку чы-гуначнага прыпынку, за агароджай ка-ля вуліцы бачым два крыжы — жалез-ны і драўляны, а перад імі пліту з над-пісам: *Tu spoczywają powstańcy polegli w walce o wyzwolenie Ojczyzny*. Угары: 1863, а пад надпісам: 1988.

Паспрабаваў я што-небудзь даведа-цца аб помніку ад жыхароў вёскі, як і та-го, што захавалася ў іхняй памяці аб паўстанцах.

— На след загінуўшых трапіла на-стаўніца Высоцкая, — сказаў 76-гадо-вы Васіль Чурак. — З гэтай жа крыні-цы вядома, што многія паўстанцы трапілі ў па-лон, а затым у Сібір. Адзін з катаржнікаў меў пісаць пазней сыну: „Паедзь і адшукай магі-лу непадалёк Арэшкава і забяры скарб, які намі захаваны”. Невядома, ці хтосьці шукаў магілу і скарб раней, — канста-таваў Васіль Чурак, — але ў 1988 г. гайнаўскі ксёндз устанавіў помнік і жалезны крыж, каб увекавечыць гэту гіста-рычную падзею.

Пазней 83-гадовы Андрэй Ніканюк дадаў да сказанага: „Паўстан-цы былі разбіты пад Драгічынам. Частка ўцекачоў падалася ва ўсходнюю частку Кара-леўства. Спыніліся ва ўрочышчы Тур (зараз тут знаходзіцца вёска Пасечнікі). Дрыгва і ку-сты на балоце аказаліся

быць добрым сховішчам. Але і тут вы-сачылі ўцекачоў. Усіх пакаралі. Казалі, што камандзірам быў нейкі Вяжбіцкі”.

Столькі захавалася ў памяці маіх су-размоўцаў аб паўстанцах. Калі я паў-торна наведаў спадара Чурака і спра-баваў больш даведацца аб настаўніцы Высоцкай, ягоны зяць з Гайнаўкі ска-заў: „Я таксама цікаўлюся арэшкаўскі-мі помнікамі. Заязджайце, пагаворым аб гэтым”.

Маладое пакаленне акуратна ста-віцца да мінулага, аб чым сведчаць свежыя кветкі на нагробнай пліце пом-ніка і ахвота заняцца высьвятленнем далейшых таямніц паўстання 1863 г. на нашых землях.

Уладзімір СІДАРУК
Фота аўтара



Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ



„Будзем вучыцца з новай сілай!”

І зноў — новы навучальны год! Прывітанне, сябры. Зноў сустракаем-ся ў шырэйшым крузе. Традыцыйна, буду намаўляць вас падпісацца на „Зорку”. Па-першае, вы заащчадзіце прыстойную суму, калі разам з усім класам захочаце стаць нашымі чытачамі. Далей, будзем для школ даваць льготы. У выніку вы заащчадзіце палову сумы, якую трэба заплаціць за нашу газету на пошце або ў кіёску.

У новым навучальным годзе мы далей будзем праводзіць для вас, добрыя чытачы, шэраг конкурсаў і праектаў. Рушыў ужо конкурс на польска-беларускую крыжаванку, ён будзе ў кожным нумары. Рэдакцыя

прыдбала файныя ўзнагароды — дык удзельнічайце!

У верасні і кастрычніку запланаваны Сустрэчы „Зоркі”. Першы праект будзе мерапрыемствам шматкультурным і інтэграцыйным. Разам з намі будуць працаваць палякі і яўрэі. Пасля, для самых амбітных і здольных карэспандэнтаў, адбудуцца журналісцкія курсы і конкурсы з цыкла „Артыкулы квартала”.

У далейшым будзем змяшчаць на нашых старонках вашы допісы. Рэдакцыя пастараецца заглянуць і ў вашы прадшколлі, школы, гімназіі, ліцэі... Нам будзе дужа прыемна друкаваць творы сёлетніх лаўрэатаў

Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі і прозы.

Аднак, каб пакарыстацца нашымі прапановамі, вам неабходна многа чытаць і вучыцца. І „Зорка” традыцыйна будзе выходзіць насустрач вам!

Хацелася б яшчэ прывітаць вас з пачаткам навучальнага года і зычыць, каб вашы дасягненні — былі нашымі дасягненнямі, а нашы — вашымі.

І каб вашы бацькі не гаварылі пра вас, як нашы героі ў казцы „Як з бычка пана рабілі”.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Як з бычка пана рабілі

(латышская народная казка)

Неяк на кірмашы адзін скупшчык жыўёлы, прыехаўшы з Рыгі, пачаў выхваляцца — які ён важны пан! Слухалі, слухалі яго гандляры ды і кажуць:

— Ну але ж, у Рызе з кожнай жыўёліны можна важнага пана зрабіць!..

Пачуў гэтыя словы адзін дзед і задумаўся — ці не адвесці і яму свайго бычка ў Рыгу, каб з яго рабілі пана. Прыйшоў ён дадому і кажа сваёй старой:

— Чуў я на кірмашы, што ў Рызе з кожнай жыўёліны робяць важнага пана. Дзяцей у нас з табой няма, хто нас карміць будзе? Давай адвядзём бычка нашага ў Рыгу. Вывучыцца ён на пана, тады і нам гора мала — будзе ў нас карміцель...

А старая была гэткая ж разумная, як і стары, — згадзілася. І павялі яны свайго бычка ў Рыгу. Ну, прыйшлі... І сапраўды, у Рызе гэтулькі паноў,

што толькі паспявай шапку здымаць ды кланяцца. У каго толькі запытаць, куды бучка аддаць, каб на пана вывучыўся?

Бачаць яны, каля моста стаіць той скупшчык, што на кірмашы быў. Скупшчык — чалавек бывалы, вась і пытаюць у яго стары са старой — у якую школу ім бычка аддаць?

Паглядзеў на іх скупшчык, падумаў-падумаў ды і кажа, што цяпер бычка можна пакінуць у яго — як толькі вызваліцца якое-небудзь месца ў панскай школе, ён яго і запіша.

— А ці доўга вучыцца? — пытае стары.

— Ды гады праз тры прыходзьце, — адказвае скупшчык, — самая пара будзе, якраз бычок вывучыцца на пана!

Пакінулі старыя бычка і пайшлі дадому.

Праз тры гады паехалі яны па свай-

го бычка ў Рыгу. „Кім гэта, — думаюць яны, — наш бычок стаў цяпер?”

Пайшлі да таго самага скупшчыка і пытаюць, ці вывучыўся іх бычок на пана і дзе яго можна ўбачыць. Няўцям ім, што даўно скупшчык таго бычка з’еў ды і забыў ужо, як іх ашучаў, — хіба яму ўпершыню.

Задумаўся скупшчык. А потым і кажа:

— Вывучыўся ваш бычок на вялікага чалавека. Думаў я яго пусціць гандляром, ды стаў ён адвакатам — як хто-небудзь з паноў змахне ці пракрадзецца, дык ён іх і апраўдае. Ідзіце ў той дом! Там на дзвярах напісана: „Адвакат Бык”, там вы і знойдзеце свайго бычка, ды толькі не ведаю, як ён вас прыме!

Пайшлі старыя да таго дома. І сапраўды, на дзвярах дошчачка: „Адвакат Бык”. „Наш, наш!” — кажуць старыя. Увайшлі яны, народу там поўна-поўна. Слугі ім насустрач — не пускаюць, бачаць, што з такіх бедня-

Віктар ШВЕД

Ізноў за партай

Прыгожы ранак вераснёвы,
Восень шагае ў наваколле.
Год пачынаецца ўжо новы
У нашай апусцелай школе.

Ізноў напоўніў яе гоман
І песня наша акрыліла.
Праз лета пазбыліся стомы,
Будзем вучыцца з новай сілай.

Нашы настаўнікі няспынна
Узбагачаць нас будуць знаннем.
Будзем спаўняць сваю павіннасць,
Быць пільным, з добрым
выхаваннем.

Як хлеба прагнем мы асветы,
Навука — гэта наша святасць.
Каб зноў прад новым цёплым
летам
Сабраць маглі мы плён багаты.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Грыбнікі

У грыбы пайшлі у бор,
Пеця, Лёнік і Рыгор.
Дваццаць два баравікі,
Два старых махавікі,
Шэсць груздоў паклаў у кош,
Не знайшоў нічога больш,
Больш нічога не прыкмеціў
Наш грыбнік старанны Пеця.
Падасінавікаў восем
Лёню зрэзаць удалося
І дванаццаць казлякоў,
Хрусткіх пяць баравікоў,
Пяць жаўцюсенькіх лісчак,
Дробных тоненькіх сястрычак.
Нішчыць мух узяў Рыгор
Велізарны мухамор,
Дваццаць рыжыкаў
Крамяных,
Пяць абабкаў ля паляны
І чатыры сыраежкі
Зрэзаў каля самай сцежкі.
Хлопцы выйшлі да шашы
І паставілі кашы,
Падлічылі, хто найбольш
Палажыў грыбоў у кош.

коў адвакату няма чаго ўзяць. Аднак дзед не адступаецца:

— Мы, — кажа, — тут не чужыя! Што ж, да свайго і трапіць нельга! Ды вы толькі скажыце яму, што мы прыйшлі!

Пусцілі іх да адваката.

Бачаць, сядзіць за сталом важны тоўсты пан у белай манішцы, валасы гладка прылізаны, у нейкіх паперах корпаецца, як у кармушцы.

Старая да яго:

— Ах ты, мілы мой бычок! Які ў цябе прыгожы чубок — як карова тады залізала, дык і да гэтага часу застаўся. І грудка такая ж белая! Зусім не змяніўся!

Адвакат вылупіў на старых вочы і зразумеў не можа, чаго ім ад яго трэба. Слухаў, слухаў, узлаваўся і загадаў выгнаць абаіх за дзверы. А слугам толькі скажы — ужо яны пастараюцца.

Уздыхнуў на вуліцы стары і кажа:

— Нічога не зробіш, старая, абываемся і без яго. Скаціна, як яе ні вучы, усё роўна скацінай застанецца!..

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Мікола Гусоўскі

Песня пра зубра

Мікола Гусоўскі з натхненнем узяўся за пяро. Ён назваў свой твор „Песня пра аблічча і дзікасць зубра, а таксама пра паляванне на яго”, або, скарачана, проста — „Песня пра зубра”.

Паэт пісаў паэму па-лацінску. Лаціна была тады міжнароднай моваю навукі і мастацтва, яе разумелі адукаваныя людзі ва ўсіх еўрапейскіх краінах.

Аднак мы называем Гусоўскага сваім паэтам, бо ён быў песняром беларускай зямлі. Праз увесь ягоны твор праходзіць шчырая любасць да Бацькаўшчыны, да яе людзей, прыроды і гісторыі.

Вось як паэт апісвае самога ляснога волата:

Лютасцю больш небяспечны,
чым люты драпежнік,
Зубр для людзей не страшны:
не чапай — не зачэпіць,
Будзе стаяць як укопаны —
пастыр на варце,
Не страпянецца, а позіркам
пасціць няспынна
І чараду, і сям'ю ў чарадзе

на папасе.

Смелы, і ў гэтым няма яму
роўнага зверу

Ў свеце жывёльным пушчанскага
нашага краю.

Стрэнеш, бывала, такога дazorцу
ў дуброве,

Стоішся ў хмызе і дзякуеш
Богу —

не згледзеў.

Дзе там — не згледзеў!

Ты вокам змігнуў — заўважае.

Дзесь калчаном шарганеш,
на галінку наступіш —

Быццам працяты стралой,
здрыганецца — і ў наступ.

Шчасце, калі пры такой
выпадкавай сустрэчы

Меч твой не бліснуў на сонцы,
кап'ё не заззяла:

Смела ідзі без аглядкі,
як быццам не бачыў

Гэтага страху. А ён,
утаропіўшы вочы,

Будзе ўсё зіркаць, пакуль
не схавася ў нетры.

Хто не пабачыў сваімі вачыма —
не ўявіць,

Як вар'яцее паранены зубр
і рыканнем

Пушчу ў трымценне прыводзіць —
аж сыплецца шэрань.

Ярасць і боль абуджаюць у зверу
шаленства.

Страшна глядзець, як ён чмыхне
і позіркам злосным,

Поўным нянавісці, зырыць
і ўправа і ўлева.

Хай жа, развіўшы папчу,
ён выдыхне з хрыпам

Рык глухаваты, гартанны
і раптам рванецца

З месца скачкамі насустрач
абранай ахвяры —

Кроў ледзянее ад жаху...

Але паэт не толькі апісваў велічнага валадара беларускіх лясоў. Ён усхвалявана і шчыра апавядаў пра родную зямлю, яе перамогі і яе няшчасці.

Мікола Гусоўскі добра ведаў мінулае Вялікага княства Літоўскага. У „Песні пра зубра” ён з любоўю і захапленнем згадваў Вітаўта Вялікага. Паэта пісаў пра тое, што князь Вітаўт быў сапраўдным гаспадаром і абаронцам нашай дзяржавы. Паданыя яго паважалі, а ворагі баяліся, як чорт крыжа.

Гусоўскі з абурэннем уздымаў свой голас супраць войнаў і пакутаў простых людзей. Ён заклікаў еўрапейскія народы аб'яднацца, каб разам даць адпор жорсткім заваёўнікам на чале з турэцкім султанам:

Там, дзе арда саранчоў прапаўзе,
застануцца

Толькі асмолкі ды печышчы,
попел ды коці,

Зграі варон ды чароды сабак
адзічэлых.

Бог барані, калі нас перамогуць
чужыныцы!

(працяг будзе)



Восень.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Неслух

У агародзе, за старым плотам, жылі Сланечнік, Кроп і Цыбуля. Памыюцца, бывала, расою, з цёплым сонейкам павітаюцца і пачынаюць адзін аднаму гісторыі расказаць. І пра тое, як на агарод трапілі, і пра тое, як з зямлі вырасталі, падымаліся.

Прачнуліся аднойчы рана-раненька, і высокі Сланечнік усклікнуў:

— А ў нас новы сусед!

Прыгледзеліся Кроп і Цыбуля: сапраўды, ляжыць каля плота, у разорцы штосьці кругленькае, зялёнае, паласатае.

— Мячык гэта, — расчаравана прамовіла Цыбуля.

— І праўда, — падтрымаў яе Кроп. — Відаць, суседская дзяўчына забылася.

— Давайце спытаемся, мячык ён ці не, — прапанаваў Сланечнік і, сагнуўшыся ў паклоне, прывітаўся: — Добры дзень, сусед. Як цябе завуць?

— Гарбуз, — нясмела адказаў той.

— Чаго ты ў разоры хаваешся? Да нас ідзі, — паклікала Цыбуля.

— Баюся, — ледзь чутна прашаптаў Гарбуз.

Ён быў яшчэ маленькі і таму ўсяго-ўсяго баяўся: і сярдзітай пчалы, і калючага асоту, і нават звычайнага матыля.

— Які ты паласаценькі! — усклікнуў у захапленні Сланечнік.

— Які ты кругленькі! — дадаў Кроп.

— Якое ў яго прыгожае імя! — шчыра пазаздросціла Цыбуля.

Хваляць Сланечнік, Кроп і Цыбуля новага суседа, не нацешацца ім. А ён слухае ды гонару набіраецца. Асмялеў, з разоркі выскачыў:

— Я самы спрытны, я самы дужы! Я на плот магу залезці!

— Навошта на плот лезці? — здзівіцца Сланечнік. — Няўжо табе з намі сумна?

— Разаб'ешся, — папярэджвае Кроп. — Хіба не бачыш, што ў плоце слупы струхнелыя?

Гарбуз і слухаць не хоча. Ад гонару як на дражджах расце. Учапіўся хвосцікам за штыкетнік і пакарабкаўся наверх.

— Куды ты? — крычыць Кроп.

— Злазь хутчэй, — просіць Цыбуля. — Упадзеш. Вунь які ты тоўсты!

Не слухае Гарбуз суседзяў, лезе на плот і хваліцца:

— Я ўсё-ўсё магу. Я самы дужы, я самы спрытны!..

І тут падняўся моцны вецер, па агародзе праімчаўся. Нахіліліся да зямлі Сланечнік, Кроп і Цыбуля, ад ветру схаваліся. Мінуў іх вецер, на плот наляцеў. Не вытрымалі струхнелыя слупы, паваліўся плот, а з ім — Гарбуз на зямлю гукнуўся. Ды так моцна, што адразу на кавалкі разляцеўся.

Аляксей ЯКІМОВІЧ

Жывая кніга прыроды

Польска-беларуская крыжаванка № 36

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

	Ostrze		Morze	▼	Czekan	▼	Łódka
Miodek	▼	Silnik	▶▼				
		Dom					
▶		▼					As
Gwiazdka	▶						▼
Gwar							
▶					As	▶	

Адказ на крыжаванку н-р 32: Скала, міністр, сага, твар, арс. Ліст, нава, кніга, літ, рапс.



Тэатральны калектыў ПШ у Дубінах.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Крыжовая дарога



Помнікі перад рогаўскай царкоўкай.

Над вёскай Рогаўкай, што ў Сямь-тыцкай гміне, ад паўднёвага боку ўзвышаецца гара. На той гары могілкі, царква і званіца. Каля званіцы ўзвышаецца курган, пад якім знаходзіцца брацкая магіла ад нейкай вайны. Царква была пастаўлена ў палове XIX стагоддзя Шыманам Шумовічам. Быў ён, як сказаў мне жыхар Рогаўкі Уладзімір Чапко, бадай адзіным адукаваным чалавекам на ўсю акаліцу і на царкве змясціў надпіс „Ta kaplica była wystawiona za staraniem Szymona Szumowicza dn. 3 maja 1854 r.” Калі настала Польшча, уніаты з-за польскага надпісу захацелі забраць храм. Аднак царкоўка ніколі

не была уніяцкай і нехта з вернікаў сцясаў пакінутую будаўніком памятку.

Перад царкоўкаю стаяць тры мураваныя крыжы з іконамі. Паставілі іх жыхары Рогаўкі, Крупіч і Клюкава. Крыху далей, за згаданымі помнікамі і сучаснымі магіламі, ляжаць камяні ад сярэдневяковых славянскіх пахаванняў.

Пры рогаўскай вуліцы, насупраць царкоўкі, стаяць два бетонныя крыжы. На адным з іх надпіс: „Сей крест сооруженъ девицами деревни Рогавка 1912го августа 16 дня”. За вёскаю, у напямку Каранёўкі, стаіць бетонны крыж з надпісам: „О зд. рабовъ Божихъ Огради нас Господи силою Креста Тво-



Каплічка каля Цацэляў.

его сохрани отъ зла и воиновъ. 1915 годъ”. Набліжалася вайна...

У той жа час пастаўлены і крыж у вёсцы Клюкава: „Спаси Господи люди Твоя и благослови поля сія жатвою обильною 1915г 30 мая. Сей крест сооружен молодежой д. Клюкова”. А на мяжы чарговай вёскі, Цацэляў, крыж пастаўлены мабыць яшчэ да першай светнай вайны: „Избавь Господи весь сию и всю страну отъ глада, губительства, потопа, огня и всякия смертоносныя раны. Сооруженъ и освященъ 22 мая 1914г. от общ. кр. д. Цецели”.

На паўднёвым краі Цацэляў стаіць мураваная каплічка. Паставіў яе ў XIX



Крыж на кургане за Цацэлямі.

стагоддзі Шыман Якімюк. Будаваў ён дом, астатнія цэгля і з іх ён вырашыў пабудаваць каплічку. Цяпер каля яе спыняецца пахавальнае шэсце, калі адвядзяць пакойніка. Усярэдзіне каплічкі цяпер дзве іконы: Багародзіцы і Распяцця.

За паўночным краём Цацэляў знаходзіцца курган, які мае два метры вышыні і каля дваццаці метраў у дыяметры. На кургане стаіць лацінскі драўляны крыж са шкляным ківотам, у якім фігурка Маткі Боскай. Хто пахаваны пад тым курганом, жыхарам вёскі невядома.

Аляксандр Вярбіцкі
Фота аўтара

„Ніва” ў глыбінцы



Па дарозе ў Канюкі.

Спякотны жніўенскі поўдзень у Рыбалах. У краме, той цэнтральнай, бязлюддзе, адна скляпова за прылаўкам.

Што тут так ціха? — думаю сабе, паціраючы нос ад інтэнсіўнага паху вэнджанай рыбы. У Рыбалах, пад skleпам

звычайна процьма тэм. Героі, асабліва за skleпам, проста валяюцца. А сёння — ні адной душы...

Ну, але стаю і нюхаю тую рыбу! І раптам у дзвярах дзве тэмы — падпіты дзядзька і сабака. Сабака, так сказаць, шматпародзісты, дварняк... Відаць, не раз прыйшлося яму наслухацца п'яных прызнанняў свайго пана.

— Panie, zabierz pan tego psa, — наказвае прадаўшчыца, і дадае рытуальнае „пойшоў вон”.

— Як я выйду — то і вуон выйдэ!

Іду праз Канюкі і нека мне тут добра, хоць ты аставайся жыць. На лавачцы беластоцкія ўнукі першыя здароўкаюцца — dzień dobry, dzień dobry... Ветлівыя і нейкія небеластоцкія яны ў сваіх сваякоў. Ды і цікаўныя, як падыходзіць вясковым.

— A dokąd pani idzie?

— Przed siebie, — кажу праўду.

Далей, — па дарозе ў Целушкі... Фатаграфую дзядзьку на возе з атавай.

— Ot, i zdjencie bendzie, — замест добрага слова кажа гаспадар.

— Ну-у, — дару ўзамен усмешку, бо

падабаецца канюцкая фанетыка ў польскай мове.

— To gdzie... do radja bendzie? — разважае ўголос мой герой.

— Do radja, do radja, — паўтараю не менш ашарашаная за свайго дзядзьку.

Орля на Падляшшы. Раніца. Абыходжу ўсе крамы і кіёск — у пошуках фотаплёнкі. Усюды адзін адказ — „нэма”!

Як той Мінцэвіч тут робіць здымкі? — пытаю сябе ў думках.

То яшчэ і ў бар зайду, папытаю. Хай будзе, што ўсюды была, усюды пытала...

— Добрай раніцы! Можа ў вас ёсць фільм для фотаапарата? — гляджу з надзеяй на бармена.

— Нэма, нэма...

— Як хочаш, — адзваецца дзядзька з-за століка з куфлем і чароўнай усмешкай, — то сяду ў „малюха” і з Більска дабуду.

— Не хачу, дзякую.

— Тыя рускія бабы, — ідзе у мой адрас, — ужо такіх, з „малюхам”, не хочут!

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Штогод езджу ў Польшчу і Рэспубліку Беларусь

Адгалоскі

Аляксандр Вярбіцкі ў артыкуле „Цёплае вывяржэнне” з 12 жніўня г.г. даў споведзь і прычашчэнне Мікалаю Панфілюку, маўляў, што ён мала адукаваны. Хаця Панфілюк мала адукаваны, але чалавек ён шчыры і працавіты са шчырай беларускай душой і сэрцам. Ён мае вялікі талент да пісання і свае здольнасці і працу ўкладае ў беларускую справу. Я чытаю „Ніву” ад яе пачатку і мне артыкулы М. Панфілюка найбольш падабаюцца.

А што дрэннага зробіў спадар Сычэўскі ў Мінску? Ён раскажаў пра праў-

дзівую сітуацыю ў Польшчы. Польская прыватызацыя даўдзе польскі народ да вялікага беспрацоўя, а рэнтыстаў, пенсіянераў і беспрацоўных да мякіны. Польскі пенсіянер мусіць паміраць з голаду, калі ён хворы, бо медыцына вельмі дарагая, дарага каштуе плата за кватэру і іншыя аплаты. Польскі народ не звяртае ўвагі на беспрацоўе. Гэта праўда, што ў Беларусі няма беспрацоўных, хаця там нізкі ўзровень жыцця. Але як жывуць цяпер людзі ў разваленых польскіх пэгэрах? Я ў маі правёў святочны дзень у Польшчы, чытаў газету „Kurier Poranny”. Божа, як палякі абма-

залі там граззю Яна Сычэўскага за шчырую праўду! Нават „белавежскі” пісьменнік „сонных раманаў” Сакрат Яновіч... Хай Яновіч паглядзіць на фабрыку „Сяржана” ў Беластоку, якую трымаў „немец”; капітал забраў, фабрыку кінуў на развал, а працаўнікоў — на зялёную траўку.

Цяпер наконт Лукашэнкі. Я езджу амаль штогод у Беларусь і Польшчу. Быў я пры выбары Лукашэнкі; ён быў выбраны дэмакратычна. Дэмакратыя — на нашай мове — „дома абкрадаюць”. Лукашэнка добра гаварыў і людзі паверылі яму і пайшлі за ім, як мухі

на мёд. Ён пазней змяніў сваю праграму, зняў беларускія сцяг і герб і ўводзіць сталінскі юдызм. Я колькі гадоў быў супраць Рыгоравіча, а ў мінулым годзе маўчаў. Увесь народ ідзе за Лукашэнкам.

Усе беларусы Лукашэнкі ўладкаваны на працу, а грошай не маюць... А ці ўладкаваны палякі і пенсіянеры маюць грошы? Хай міне яшчэ некалькі гадоў польскай дэмакратыі, тады польскі люд пабачыць! Усю індустрыю прадалі заходнім уладальнікам, засталася яшчэ прадаць зямлю — тады палякі будуць поўнымі батракамі.

Уладзіслаў Рудзінскі
Вялікабрытанія



У другім радзе хлопцы з Мінска.



Галасісты Гарадок, першы сярод першых у царкоўным пенні.

Ахвяраваныя Святой Грабарцы

(заканчэнне; пачатак у 35 н-ры)

Ігар і Наталля з Божае ласкі

Сярод першых ахвяраваных ідзе Хрысціна Гардзеічык з дачкой Наталькай і сынам Ігарам. У руках, як падыходзіць пілігрымам, крыжы.

— Мае дзеці з Божае ласкі, — расказвае сваю гісторыю Хрысціна, кіраўнічка крамы ў Саколцы.

Наталька і Ігар — пятнаццацігадовыя блізняты. Нарадзіліся нечакана, у шэсць з паловай месяца. Дачушка мелала 1,45 кілаграма, хлопчык 1,40 — прытым Ігару ўпісалі „нуль” пунктаў. Зразу, пасля іх нараджэння, Хрысціна Гардзеічык ахрысціла блізнят.

— Хуценька прадумала ім імёны, — успамінае, — праваслаўныя. Каб у такой Саколцы ўсе ведалі, якой мы веры.

Памятае, як у шпіталі накінуліся на яе кабеты: „Цо я за маці — такія рускія імёны прадумала!”

Зараз Наталля і Ігар стройныя гімназісты. Добрыя вучні і добрыя дзеці.

— Мы сёмы год разам ідзем на Грабарку. Удзячныя за жыццё, удзячныя за сям’ю.

Адкрыць сэрца ў царкве

У час паломніцтва адкрываюцца ўсе цэрквы. У рэальным і сімвалічным сэнсе. Добры паломнік адчуе намоленасць храма. Запамятае на ўсё жыццё дарагія сабе іконы, аздобныя кнігі, мелодыю звонаў.

Каштоўным для мяне адкрыццём стала царква Усячэння Галавы св. Іаана Хрысціцеля ў Шчытах-Дзенцялове. Пабудаваная ў падляшска-уніяцкім стылі ў канцы XVIII стагоддзя. Драўляная, крытая гонтай, звонку памалёваная ў чыста-блакітны колер.

У Шчытоўскай царкве збераглася гісторыя рэгіёна, тут спалучыўся памешчыцкі і сялянскі свет. Іконы разнастайных школ: фламандская, руская, падляшская.

Тут таксама шчодро прымалі піліг-

рымаў. Частавалі буллкамі з яблыкамі, памідорамі, свойскімі пірагамі.

— А, можа, хочаце свянцонай вады напіцца? — падае кубак з вадой мясцовая цётка.

— Ад „Макавея” астасяся. Хай і вам папануе, дасць сілу!

Прыпынак — Быстрэ

Пяты дзень паломніцтва. Начлег выпадае ў парафіі Сасіны. Найбольш паломнікаў паедзе ў Быстрэ. Вёска там невялікая, усяго трыццаць хат, затое — людзі вялікія!

Два разы завёз ужо бытранскі солтыс напоўненую разрадаванымі паломнікамі прычэпу ад трактара. Мяне, як „лепшую паню” (так назвалі ў Мілейчычах) і маіх пілігрымскіх сударожніц Магду і Наталлю Клімук ды іх сваяка Аркадзія з Талькоўшчыны, завозяць машынай.

У Аляксандра Гайко ўжо ад абеду чакаюць паломнікаў.

— Ах, дзетачкі, — вітае нас з парога бабуля Аляксандра, сеньёрка роду, — такія маладыя і так ахвяраваліся. То з тых старон будзеце, што „хадзіці-рабіці” кажуць.

Сакольшчына не чужая сям’і Гайко. Калісь у Ружаным Стоку вучылася дачка бабулі, там выглядела добрага хлопца, там выйшла замуж.

— У нас у вёсцы ёсць тры гаспадары што то да „уніі” ўвойдуць, — расказвае нам старажылка. — Кароў добра дояць, гаспадарцаў...

Далей ідзе займальны расказ пра мясцовую парафію і бацюшку. Год ужо будзе, як прыход збудаваў новую плябанію. Сям’я Гайко, хаця і ва „унію” не пойдзе, вылажыла пятнаццаць мільёнаў.

— Бедненькі наш бацюшка, такі маладзенькі, такі нясмелы, — у бабулі мова як жывое срэбра. — Добра яму ў нас, старых многа, то як мухі мруць...

Гаспадары Ірэна і Аляксандр Гайко частуюць нас смачнай вячэрай і мілым прыёмам. Аддаюць нам пакой сына Мірка. Начуем як тыя каралевы — у бела-пасцелі, на падушках.

Хоць ты да раны прыкладвай

— Бо і людзі на Падляшшы хоць ты да раны прыкладвай, — захапляецца Янак Гіба з Саколка. — Усюды вітаюць, усюды госцяць, усюды кормяць.

Пан Янак мае адказную місію, вязе ранцы і багажы паломнікаў. *Штороку* паломнічае. Сёлета рушыў новай машынай, мікрааўтобус купіў дзень да пілігрымкі, аказія трапілася.

— У вас, — кажу, — прозвішча як у супрасльскага архімандрыта Гаўрыіла?

— Бо і я родам з Вярхлесся, — з гонарам паведамляе Янак Гіба. — З айцом Гаўрыілам у адной школе вучыўся.

— І пад Саколкай людзі — хоць ты да раны прыкладвай! — не астаюся ў даўгу за добрае слова пра падляшкую. — З крывіцкага роду.

— З якога... з якога? — здзіўляецца мой субяседнік.

— З крывіцкага, — мой даклад выклікае сенсацыю!

— То трэба запамятаць, што я з крывіцкага роду, — паўтарае заінспіраваны пілігрымкавы шафёр.

Усе тут свае

17 жніўня. Апошнія кіламетры перад Грабаркай. У калоне не сціхаюць набожныя напевы. Першы сярод першых — Гарадок. З Гарадка ідзе дваццаць галасістых падлеткаў — усе жыццядасныя, лёгкія на ногі, адкрытыя на беларускую мову.

— З Саколкай добра ідзеца, усе тут свае, як адна сям’я.

— А мы што — горшыя? — дапамінаюцца ўвагі прыгажуні з Востраўскага прыхода. Дзяўчаты ведаюць усе пілігрымкавыя шэдэўры.

— А я ў семінарыі беларускай мове вучыўся, — хваліцца Томэк Латыш з Меляшкоў.

— То заспявайце „Магутны Божа”, — прашу спадарожнікаў.

Мая прапанова выклікае збянтэжанаць.

— Ведаю толькі версію з альбома „Я нарадзіўся тут”, — кажа Наталля Клімук.

У маладым паломніцтве ідзеш — як на крыллях ляціш. Добра тут і весела. Крылатыя фразы аж кішаць у паветры.

— Мне гэтая пілігрымка якаясь спартовая, — разважае маладая паломніца ў кашульцы „Big Brother”.

— А, афіцыйным спонсарам вытворца вады „Arctic”, — дадала іншая, у кашульцы з надпісам *Jim Morrison*. Жарт цалкам цікавы. Бо і процьма вандруючых мае ў руках бутэлечку з вадой гэтай фірмы. У рукі пілігрымаў папала яна дарам, з частунку ў Вульцы-Выганоўскай. Ды і этикетка на вадзе сугучная. На ёй айсберг і надпіс: Towarzystwo Arctic krzepi kulturę sportową.

Ёсць і яшчэ адна дэталі. І якраз у апошні дзень, ярка кідаецца ў вочы. Кожны трэці паломнік вядзе за руку сваю паломніцу!

...

На Грабарку заходзім дзень да святкавання. Каб завяршыць як след пілігрымку, неабходна акружыць на каленях царкву. Пасля ўваходзім у храм — сэрца Падляшша. З малітвай у душы і галаве, з прыдарожнымі краваідамі і памяццю пра добрых людзей. Нехта заплача ад стомы і радасці. Дабудзе з глыбіні душы сваю малітву...

— За сябе,

— за родных,

— за прыяцеляў,

— за ворагаў...

— За Сакольскую і Падляшскую зямлю...

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Паломніцкая малітва



Цераз вёску Шаршані праходзяць на Грабарку паломніцтва з заходняга напрамку. Драгічынская пілігрымка спынілася каля крыжа пасярэдзіне вёскі. Вядучы паломнікаў драгічынскі настаўель а. Яўгеній Заброцкі адслужыў кароткі малебен.

Жыхары Шаршанёў, сем’і Баенаў

і Мудэляў, нарыхтавалі вандроўнікам стол са сціплым пачастункам. Бохан хлеба а. Яўгеній падзяліў між пілігрымаў, жадаючы, каб усім хлеба ставала. Затым сасмаглы ад спякоты паломнікі частаваліся нарыхтаванымі ім вадой і яблыкамі.

— Наш прыход, — сказаў

мне а. Заброцкі, — налічвае шэсцьсот душ, а на Грабарку ідзе сто пяцьдзясят чалавек, чацвёртая частка ад цэлага прыхода.

Драгічынскае паломніцтва складалі, галоўным чынам, даволі маладыя людзі.

Аляксандр ВЯРЬЦКІ

Фота аўтара



Завяршэнне.

Павезлі нас у Голдап



Успамін Кацярыны ГРЫЦ з дому Харкевіч, народжанай 10 сакавіка 1920 года ў Луцэ.

Нарадзілася я ў сялянскай сям’і. Была ў нас невялікая гаспадарка, конь, пару кароў. Пражыць было можна, бо малады арганізм пераносіў усе цяжкасці. Калі пачалася нямецкая акупацыя, сталі маладых вывозіць на работы ў Нямецчыну. Паводле складзенага спіска, вясковых хлопцаў і дзяўчат 1920 года нараджэння сабралі і адправілі ў Нараўку, а потым у Гайнаўку. Там немцы пільнавалі нас некалькі дзён, а пасля пагрузілі ў таварныя вагоны і павезлі ў Голдап. У вагонах было цесна і душна.

У Голдапе выгналі нас на пляц, выстраілі ў шарэнгі і прытым білі дзе папала. Пасля прыйшлі „купцы” — баўэры — разбіраць нас па сваіх гаспадарках. Мяне выбрала немка, у якой была невялікая гаспадарка. Трымала яна трое кароў, быка, свіней, дзве пары коней. Была ў яе брычка, на якой ездзіла яна ў касцёл у Голдапе (10 кіламетраў ад нашага хутара).

Гаспадыні было 30 гадоў і мела яна двух хлопцаў і дзяўчынку (дзяўчынка і хлопец былі блізняты). Імя гаспадыні не помню. Гаспадар — Артур Амброзіо — відаць, быў на фронце. Гаспадыня добра ставілася да мяне, не шкадавала харчоў, а ў нядзелю нават з сабою

ў касцёл брала. Зімой адпускала мяне на месячны водпуск, каб наведаць сям’ю. Працавала я амаль тры гады.

Калі фронт стаў набліжацца, паступіў загад уцякаць у глыб Нямецчыны. Я запрэгла двух коней у воз і мы з гаспадыняй і дзяцямі сталі ўцякаць. З-за спешкі нават хату забылі зачыніць. Затрымаліся мы ў аднаго гаспадара за Голдапам і там нас сустрэлі рускія салдаты — вызваліцелі. Савецкі афіцэр распытаў мяне адкуль я і адпусціў дамоў. Мая сяброўка ўзяла ў свайго гаспадара каня з возам і мы пачалі ехаць у напрамку Беластока. Але па дарозе нам забралі каня з возам і далей ішлі мы пехатою, аж да Ваўкавыска. Потым адправілі нас у Гродна, а адтуль на нейкай машыне ў Беласток. З Беластока ў Нараўку ехалі мы поездам, а ў родную Луку дайшла я пехатою.

Цяпер я живу ў блёку ў Бандарах, як многія жыхары Лукі, якіх перасялілі ў сувязі з будовай Сямёўскага вадасховішча. Атрымоўваю я 650 зл. пенсіі. Жыву адна. Муж Антон памёр адзінаццаць гадоў таму. Нікога з сям’і не маю, таму апякуецца мною Вольга Палецкая, якая і прыбірае, і зварыць. Калі дачакаю наступнага лета, пайду на беларускі фест. Гаварылі, што будуць іх арганізаваць штогод. Прыгожа спявалі сёлеташныя беларускія песні.

Запісаў Віктар БУРА

Конік з беларускае хаты

Ніколі ў мяне не было цацак. Ні лялек, ні аўтамашын, ні штучных звяркоў. Майму малодшаму брату Геніку падарылі губны гармонік, і я з зайдрасцю паглядала, як ён, маленькі, дзьмухаў у дзірачкі і з гармоніка дабываліся гукі; мне не далі нават патрымаць бляшаны інструмент. Больш цікавыя былі жывыя каты, сабакі, авечкі і птушкі, ды яны не даваліся ў рукі, царапаліся, фыр-калі, уцякалі, калі іх хацелася абняць, прытуліць. Мама хросная мама Вера, якая жыла ў Варшаве, прывезла аднойчы глінянага карычневага коніка, які, хоць яго паставілі на паліцы, хутка разбіўся. Можа, таму, што стаяў высока, адзінока ды напыхлівы, з белымі круглымі вачыма, якія здаваліся глядзець унікуды? Пасля паявіўся руды Мішка з бурштынавымі вачыма, які прыехаў з Беластока; яго чамусьці баялася наша траюрадная сястра Малгося, і яго перасялілі ў вёску. Той Мішка таксама быў Генікаў, хоць яго больш цікавілі сапраўдныя аўтамашыны і жывы конь Лысы. Мішка жыў вельмі доўга ў нас, гадоў дваццаць ці нават і больш; па ім засталіся адзінокія жоўтыя гузічкі з чорнай кропкай зрэнка на крывой пружынцы, на якой укручаны былі ў вачніцы. Пасля паявіліся ў нашым доме кніжкі, і яны былі маёй радасцю і забаўкай. Але раней наша мама зрабіла драўлянага каня. Паводле нейкага ўзору, з суседняй вёскі.

Конік быў высокі, на палозках, з дубальтовых дошак. Спрытны, з крутымі клубамі ды шыяй. Можна было трымацца рукамі каля яго вушэй за палачкі. Вочы я адціснула цвіком; атрымаліся яны ў мяне не надта выразныя, крывенькія. Конік быў сапраўды прыгожы, стройны, салідны; наша мама была і ёсць майстрыха на ўсе рукі. Мы з братам ездзілі на ім, цешыліся нашай цацкай гады з тры, ды пасля конік недзе знік. Ніхто нам не сказаў, куды прапаў наш вялікі драўляны аргамак. Мы пайшлі ў школу...

Прайшло каля трыццаці пяці гадоў. Праводзіўся літаратурны семінар членаў Беларускага літаратурнага аб’яднання „Белавежа” ў Цеханоўцы, што на Ломжыншчыне. Якраз сустрэчы адбыліся ў палацы ды Музеі вёскі. У той музей былі перавезены ў сямідзесятыя гады мінулага стагоддзя беларускія экспанаты з музея народнага побыту ў Белавежы, да таго ж музей у Цеханоўцы сам сабраў шмат этнаграфічных і гіста-



рычных экспанатаў з беларускіх вёсак усходняй Беластоцчыны, мінш. паставіў беларускую хату з абсталяваннем з вёскі Сакі. Частка экспанатаў прэзентуецца на розных экспазіцыях, частка схавана ў складах. І на выстаўцы сялянскага побыту другой паловы XX стагоддзя я ўбачыла... свайго коніка, крыху сшарэлага, разам з асаблівымі, касымі вочкамі, якія я яму вырыла цвіком. І, як адзін з нешматлікіх экспанатаў, дзесьці загубіў бірку, адкуль ён узяўся ў музеі. Захавальнік пайшоў шукаць дакументаў, а я стаяла як анямелая ў гэты шчымлівы момант нечаканай сустрэчы з дзяцінствам.

У той летні, аслеплены сонцам дзень, чатыры гады таму, не ўдалося знайсці захавальніку дакументаў. Нідзе не было пашпарта гэтай драўлянай цацкі, выкананай умелымі рукамі сялянкі. Падазравалі, што апынулася яна ў Цеханоўцы з Белавежы. Але ж усе белавежскія экспанаты маюць дакументы ўсе ў парадку... У мінулым годзе зноўку я наведала музей. На згаданай экспазіцыі майго коніка не было! Захавальнік забегав па ўсіх выставах, экспазіцыях, заглянуў у архівы. Конік стаяў, нейкі зусім без бляску, у „яўрэйскім месцачковым фотаатэлье”, дзе кожны наведвальнік мог з ім зрабіць сабе здымак. І мне пан Антоні Масевіч пстрыкнуў здымак з яшчэ больш пашарэлай памяткай майго дзяцінства. І ўрэшце мы выпісалі майму коніку пашпарт...

Міра ЛУКША

Чакала рускіх

(заканчэнне;

пачатак у напярэднім нумары)

Успаміны Вольгі ЮТКЕВІЧ, народжанай у 1926 годзе ў Калодне.

Пасля скіравалі нас у Эзбург, зямлю загаспадароўваць. Пасялілі нас на хутары, там есці варылі, сабе і немцам. Пасадзілі бульбу. Нарасла канюшына. Мяне скіравалі канюшыну свіням вазіць, бо я ўмела касіць. А апошняю канюшыну касілі касілкамі і немцам развозілі, каб сушылі. Пасля яе цюкавалі і ў Расію рыхтавалі.

Недзе ў верасні завезлі нас у Вілаўкаля Кёнігсберга. Там не было дзе жыць, бо ўсюды пабітыя былі, то мы на цэменце спалі. Я мела коўдру, то на коўдры спала. Накрываліся пярынамі. Палякам казалі, што могуць там аставацца, хаты выбіраць. Бронца там замуж за цырульніка выйшла. А я і не ведала, што пад Польшчай.

Падставілі транспарт і мяне ў той

транспарт прызначылі. У вагоне знізу свінні былі, а мы наверх на нарах спалі. Дзесяць вагонаў мукі і цыстэрну вады, коней, салдатаў везлі. Мы бульбу скрэблі. Хлопцы з суседніх вагонаў прадавалі муку і куплялі таўканіцу, што бабы пад вагоны прыносілі прадаваць, і нас ёю частавалі.

Ехалі два месяцы, у Іркуцк. Па дарозе здавалі свіней; у Іркуцк адну свінню з парасяткамі завезлі. Як свіней здалі, то нас адпусцілі, а тых, што кароў гналі, не адпусцілі, бо трэба было даць. Наш загадчык не плаціў нам належных грошай, іх, разам з вагонам усялякага дабра, каханцы паслаў.

Жылі мы ў кухні, у настаўніка. Адна з Камчаткі на захад ехала, але не хапіла ёй грошай далей ехаць і яна спынілася ў Іркуцку. А злая была, дом перад намі закрывала і гаспадар яе ругаў. Хуліганы на нас нападзілі, петлі на нас закідалі.

На дарогу далі нам па паўмяшка гароху, але мы той гарох гаспадару пакінулі. Аформілі нам дакумент, адзін на

ўсіх, у Чэлябінск. Са мною была Соня з Подварак, Дуся з Маліннік, Ліда з Малочкаў. У Чэлябінск скорым поездам ехалі пяць дзён.

Распытваем, як ехаць далей. Адзін кажа, каб праз Маскву не ехаць, бо там мноства народу.

— Эшалон у Харкаў стаіць, — кажа, — вам у Беласток бліжэй праз Украіну будзе. Прыняў нас начальнік, адправіў у Харкаў. З Харкава заехалі ў Кіеў, а там не хочучь нам даць білет у Брэст, бо ў лазню трэба ісці, дэзінфекцыравацца.

З намі малады баец ехаў. Ён стаў казіраць кампліменты правіць і яна дала білеты. А Дуся апекавалася яго рэчымі і той мяшок ёй укралі. Нам сорамна было. Ён злез недзе раней, а мы ў Брэст прыехалі. Там чакалі два тыдні, каб у НКУС пропуск далі; такіх як мы, многа было. Кармілі нас два разы ў дзень.

Прыехалі ў Седльцы ў халодных вагонах. У Варшаву не хочам ехаць, пераселі ў Чаромху, а далей у Беласток.

А я ж у Беластоку ніколі не была, не ведаю што і як. Пабегла на рынак, мо там хто знаёмы. Але няма. Ішлі хлопцы, я расказваю ім. Яны да сябе запрасілі. Там іхняя маці была і я пераначавала.

Пасля пайшла я ў напрамку Жэдні, Гарадка. Поўна снегу. Якаясь фура едзе. А гэта знаёмы ехаў, што разам у Германію везлі, толькі ён уцёк з транспарту. Так я заехала, а пасля, праз тры гады, за яго замуж выйшла.

Бацька Дусі раней ліст атрымаў і да майго прыехаў, каб разам па нас за Ольштын ехаць. Але мой бацька сказаў, што самі прыедзем і адмовіўся. То той сам паехаў, але нас ужо там не было.

Была забава ў вёсцы. І я з мужам пайшла. Туды салдаты прыйшлі, што недалёка мост будавалі. Выпілі яны і шукалі зачэпкі, каб пабіцца. Аднаго хлопца ўдарылі, а мой спытаў: За што? І накінуліся на майго мужа з нажамі, і забілі. Давялося самой малых дзяцей гадаваць. Добра, што нашы людзі спрыялі мне, дапамагалі.

Запісаў Аляксандр ВЯРБЦКІ

Думкі

Без думак чалавек жыць хіба не зможа. Яны вірам праходзяць праз нашу галаву, а мудрае мысленне — неабходнае і патрэбнае. Я чамусьці перад сном заўсёды думаю, таму мне цяжка заснуць і пераварочваюся з боку на бок. Праз маю — мо і дурную — мазгаўніцу пралятаюць тысячы, часта недарэчных, думак. Кожны раз думаю пра „Ніву”: якая яна была калісьці, і як выглядае сёння. Думаю пра стан нашай душы і ці мы сапраўды беларусы з прызнання; хутчэй не і пакуль яшчэ не ўсе мы апалячаны, але гэтая пагроза поўнаасцю павісла над нашымі дзецьмі і ўнукамі. Думаю, чаму гэта нашы высокаадукаваныя людзі не горнунца да роднай „Нівы” і пагарджаюць ёю, хаця ёсць і адзінкі, што „Ніву” і ўсё беларускае высока цэняць. Да гэтых высакародных людзей належаць мае сваякі Анна і Яўген Панфілюкі з Дубіч-Царкоўных, вайт Дубіцкай гміны Анатоль Паўлоўскі і мой найлепшы сябра з Руткі, інжынер Пётр Багроўскі. Значыць — ёсць героі сярод нас. Прыгадаю яшчэ і загадчыцу нашай бібліятэкі Міраславу Семанюк-Мараўскую, якая таксама душою горнеца да сваіх каранёў і пастаянна чытае „Ніву”. Добра і цёпла ўспамінаю ў сваіх думках нашага бацюшку, іерэя Славаміра Аўксеціюка і ягоную прыгожую жонку, матушку Еву, якая вельмі падобная да прыгожай і прывабнай Брук, герані амерыканскага многасерыйнага тэлефільма „Мода на поспех”. Гэтыя людзі таксама чытаюць „Ніву” і я з імі живу ў вялікай згодзе і любові.

Не ўсе, аднак, высокапастаўленыя і вучоныя беларусы, і не ўсе бацюшкі, горнунца да роднага слова, а хутчэй з пагардай прамінаюць гэту бацькаўскую спежку; гэта прыкра і то вельмі. Часта думаю, каб выправіць тыя памылкі, якіх я дапус-

ціўся раней, каб яны ніколі не паўтарыліся і тых, каго я словамі на старонках „Нівы” пакрыўдзіў, перапрасіць і прасіць прабачэння. І каб зважаць на старую пагаворку: паспяшыш — людзей насмяшыш. На жаль, за часта я спяшаўся... І ў дурнях астаўся.

Часта думаю, чаму гэта некаторыя беларускія патрыёты і вучоныя перасталі пісаць у „Ніву”, як, напрыклад, прафесар і паэт Алесь Барскі. Гэты чалавек цікава і трапна пісаў на розныя тэмы, што не адарвацца было ад чытання. Яго „Амерыканскія былі” і іншыя нарысы збыліся, як прароцтвы. І я, дурань, яшчэ спрачаўся з гэтым чалавекам (хаця ён ніколі не адказваў на мае фантазіі) лічачы, што камуна, гэта пекла, а праслаўлены Захад (у тым Амерыка) — рай. Хачу перапрасіць гэтага вялікага чалавека і вучонага. Хацелася б, каб Ён ізноў вярнуўся на старонкі „Нівы”.

Адзін добры беларус, якога я вельмі шаную, закідае мне брак належнай адукацыі, і гэта праўда. Але я хацеў бы, каб мець хаця жменьку таго таленту, які меў сусветны класік Максім Горкі, які вучыўся толькі ў некалькіх класах прыхадской школы, а свае „універсітэты” здабываў у поце і крыві свайго цела. І ён, як самавук, мог загнаць у казіны тупік не аднаго студэнта і пісьменніка з „лёгкай рукі”. А слаўны Уладзіслаў Гамулка — якую ён школу меў?! Але перад ім нападзатове стаўлі вучоныя палітыкі. Мне вельмі-вельмі далёка да іх. І мо па прычыне недахопу адукацыі я з самага дзяцінства цесна звязаны з роднай „Нівай” і родным словам, бо гэта яна мяне навучыла любіць свой родны кут, гісторыю і народ.

А ці я сапраўды не цяплю розных „філосафаў”? Хіба не, бо Сакрата Яновіча высока цаню. І не толькі яго. Хаця іх стыль вельмі цяжкі, але гэта скарбніца нашых ведаў.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Цікавыя спрадвечныя знаходкі

Пра залежы-слоі гліны ў Старым Ляўкове і ў наваколлі (Нараўчанская гміна) пачалі адкрыта гаварыць у красавіку 1959 года, пасля праведзенага тут геалагічнага бурэння. Мясцовыя сяляне натраплялі на яе пры глыбокім ворыве або калі капалі студні. Тут калісьці дзейнічала палявая цагельня. Дакладныя геалагічныя даследаванні паказалі, што тут выступае невычэрпная колькасць высокакаснай гліны.

— У 1969 годзе, пасля пяці гадоў будовы, у Ляўкове пусцілі ў ход керамічную фабрыку, — расказвае намеснік дырэктара завода Юрка Равінскі. — У нас ёсць дзве капальні гліны і пяску. Васемнаццаць гадоў таму ў кар’еры пяску знайшлі... ікол маманта, які жыў на гэтай тэрыторыі каля 100 тысяч гадоў таму. Да шэрабелага

пяску, выпаласканага вадой, цяжка дакапацца. Доступу бароніць моцна-моцна сплеченае карэнне ўсялякіх раслін ды слой торфу — ад 2,5 да 12 метраў. Пад ім пясак да 40 метраў углыб. Патрэбны ён для прадукцыі цэглы, а таксама шкла.

Чарговымі знаходкамі былі рогі паўночнага аленя і косць нагі насарога. Гэтая жывёла вадзілася тут 10 тысяч гадоў да н.э. Там, дзе іх выкапалі, раней (мабыць, сама менш 100-200 гадоў таму) — так казалі мне стараляўкоўскія старажылы — былі непраходныя дрыгвяністыя балоты.

Нядаўна Яўген Засім, рабочы ляўкоўскага Прадпрыемства будаўнічай керамікі, выкапаў з-пад зямлі чарговы рог нейкага дзікага звера. Незвычайную знаходку цяпер расшыфроўваюць палеазаолагі.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Перадавыя настаўшчыкі малака

У злеўню малака ў Новым Ляўкове (Нараўчанская гміна) прывозяць малако 47 земляробаў з Новага Ляўкова ды навакольных вёсак і хутароў.

У ліпені ў пункт скупкі малака сяляне даставілі 54,5 тысячы літраў сырадою і столькі ж было ў жніўні гэтага года. Найбольш малака прадалі Акруговам

малочна-таварнаму кааператыву ў Гайнаўцы: Валянцін Карпюк (2 852 літры) і Ніна Каролька (2 550 літраў) з Капітаншчыны, Мікалай Галубоўскі (2 387 літраў) з Новага Ляўкова ды Сяргей Бандарук (2 325 літраў) і Зофія Пякарская (2 170 літраў) са Старога Ляўкова.

(яц)

Гульня ў жмуркі



У пятніцу, 3 жніўня Беластоцкае радыё ад 6 да 9 гадзіны раніцы гуляла ў жмуркі. Вядучыя праграму запрашалі тэлефанаваць пад нумары 0-800-127-077 або 744-22-22 і падказваць ім, як можна аздаравіць Усходнюю сцяну, каб тут палепшылася жыццё.

Успомнілі яны, што дзейнічае дацкі фонд з сядзібай у Белавежы, які хоча дапамагчы падляшскім вёскам вярнуць ім старадаўні выгляд. Тут згадалі пра вёскі Сацы, Пухлы і Трасцянку, што ў Нарваўскай гміне, дзе ўжо аднаўляюцца дамы пад лозунгам „Адкрыцця аканіцы”. Тут трэба сказаць праўду, што фонд дае на гэта грошы, але іх працаўнікі праядаюць іх у 90%, а астатнія 10% ідуць на аднаўленне дамоў.

Некаторыя выказванні радыёслухачоў былі вельмі трапнымі. Хаця б такое, што трэба ўзяць усіх беспрацоў-

ных, каб яны засадзілі лес на палях парослых пустазеллем, а потым, каб улезлі на дрэвы і заходнія паляўнічыя стралялі б у іх быццам да малпаў, бо беспрацоўныя цяпер не маюць ніякай перспектывы жыцця. Іншае выказванне радыёслухача: „Хто сюды паедзе, у гэтыя кляшчы ды камары, да паміраючых натуральнай смерцю вёсак?” І тут я прывяду прыклад. У вёсцы Бялкі, што ў Нарваўскай гміне, стаіць апусцелая хатка, якая сваім выглядам страшыць гарадскіх дзетак, якія прыязджаюць да сваіх бабуляў на канікулы. Баяцца тае хаткі, кажуць, што там жыве Баба-яга. Няма каму заняцца той хаткай, яе ўласніца памерла, няма наследнікаў. Варта, каб адказныя ўлады заняліся гэтай хаткай-страхам.

Мікалай ЛУК’ЯНЮК

Фота Паўла ЛУК’ЯНЮКА

Калодзеж у Рыбаках



Пасярэдзіне вёскі Рыбакі ў 1930-1931 гадах быў выкапаны калодзеж. Вяскоўцы ахвотна ім карысталіся, бо вада ў ім чыстая і смачная. Сяляне бралі ваду з сабою, ідучы ў поле — ці то ўбіраць збожжа, ці то ў сенакос, ці то ў капанне бульбы.

Хаця земляробаў у вёсцы стала менш, калодзеж і цяпер карыстаецца папулярнасцю. Прыходзяць да яго за крынічнай вадой турысты — пешыя і аўтамабілісты, якія адпачываюць на Семяноўскім вадасховішчы. „Калодзеж, калодзеж, дай вады напіцца, дай хоць глыток”, — прыгаворвае Ніна Хлябіч, на панадворку якой знаходзіцца сямідзесяцігадовы калодзеж.

Тэкст і фота
Віктара БУРЫ

Аб’явы

Прадам кватэру 32 м² у Бельску-Падляшскім.
Тэл. (0 10xx 85) 742 04 14.

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/
E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Текстов не zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na IV kwartał 2001 r. wpływa 5 września 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocz-

towe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка



І страху, і шыфер, і шмат'ярусная аранжарэя — наш пасаг у Еўрасаюз.

Фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

О то-то слоўнік

Слова

Слова — што тут казаць — Бог. Цуд маўленьня — найвялікшы на гэтым сьвеце. У параўнаньні зь ім нішто нават само стварэньне сьвету. Нявымаўлены і праз маўленьне ня выяўлены сьвет — нешта настолькі жажлівае, што ня мае роўнажахлівага слова.

Узьнікаюць і гінуць галяктыкі, запальваюцца і згасаюць сонцы, плывуць над сьнягамі аблокі, туляцца ў пушчах зьвяры, а ў водах — рыбы. Але бяз *слова* ўсяго гэтага дзіва ніхто ня бачыць, не трымае ў памяці, не беражэ да наступнага дня. І хаця сьвішча вецер, трушчацца камяні, рыкае зьвер, аднак глухая цішыня няўцямнасьці пануе ўсюдна: усё ёсьць — і нічога няма. Жу-

даснае відовішча. Як быццам чалавек яшчэ не нарадзіўся, а ўжо памёр.

Пакуль сьвет ня быў названы сьветам — яго як не было. Усё, што ёсьць — ёсьць толькі таму, што мае сваё *слова*.

Адам, надаўшы істотам ды існасьцям імёны, вызваліў іх зь вязьніцы небыцьця. І тады ўсё, што было, сталася *словам*, а што ня сталася *словам*, таго не знайсьці.

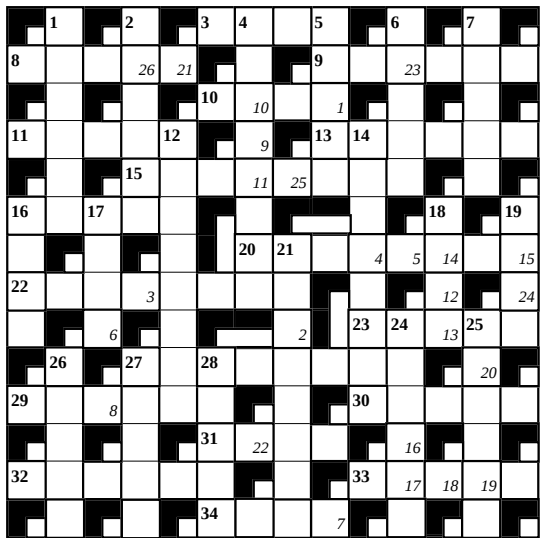
Натуральна, *слова* — Бог. Спачатку было *слова*. Напрыканцы *слова* зноў ня будзе.

Апакаліпсыс — гэта ня энк, ня лямант, не мальба. Апакаліпсыс — гэта той дзень, калі нам усім разам адыме мову. „Гэта канец сьвету”, — пасьпее сказаць чалавек, але ўжо не пачуе ніводнага *слова*.

Валянцін АКУДОВІЧ

(паводле часопіса «ARCHE» 7/2000)

Крыжаванка



Гарызантальна: 3. старажытны лічальнік, 8. майстэрня, у якой збіралася воўна, 9. опера Карла Марыі фон Вебера, 10. хатні грызун сямейства заечых, 11. конская кармушка, 13. суразмоўніца Валаама, 15. від вараных піражкоў, начыненых ягадамі або тварагом (мн. лік), 16. сталіца Сенегала, 20. напр. чачэнка, 22. Пётр, расійскі фельдмаршал, удзельнік расійска-турэцкай вайны (1725-96), 23. сталіца Тыбета, 27. жыхарка Дэлі, 29. уладальнік млына, 30. горад у Балівіі, 31. грэчаская вобласць з Янінай, 32. праца закройшчыка, 33. конь сівой масці, 34. памазок з пакулля.

Вертыкальна: 1. старажытнагрэчаская пэртэса з Мітылены (7-6 ст. да н.э.), 2. горад на паўднёвым захадзе Вармін-

ска-Мазурскага ваяводства, 4. Мікалай, савецкі нейрахірург (1876-1946), 5. Ква, левы прыток Конга, 6. гульня са слупкамі і шаром, 7. нябеснае свяціла, 12. авечае мяса, 14. вярочка для дзіцячых гульняў, 16. вялікая рака на поўначы Партугаліі, 17. Альбер, французскі пісьменнік, аўтар „Чумы” (1913-60), 18. гнойная рана на скуры, 19. сталіца Багамскіх астравоў, 21. кармавая расліна сямейства злакавых, 24. горад у Маньчжуріі, 25. Юджын, амерыканскі астранаўт, камандзір касмічнага карабля „Апалон-17”, 26. цвёрды, каштоўны камень, 27. возера ў Фінляндыі, 28. Фрэнсіс, англііскі адмірал (1540-96).

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць пазначаныя курсівам літары. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 30 нумара

Гарызантальна: Вазары, эгаіст, дзевер, якар, Каін, энергетыка, клас, Вапа, Кастра, „Кацюша”, Кашкін.

Вертыкальна: вапняк, Рыдз, Эгер, Сталін, евангеліст, Арэнас, какава, клічка, паўлін, каша, рака.

Рашэнне: **Алаіза Пашкевіч.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко і Аляксандру Дабчынскаму** з Беластока.

Зусім нясмешнае

Зусім нясмешна робіцца, калі на цябе насядуць. І невядома, быццам бы, за што. Але няма так, каб за нішто чапляліся. Могуць пілаваць цябе за тваю дурноту, хамства, праўду, дабрыню, цягаць за „справядлівасць”... Усё залежыць ад пункту гледжання ці сядла. І таго, з чым пачынаеш барацьбу, з кім варажнечу ці сяброўства. Бо часам найлепшы сябра можа стаць табе самым лютым ворагам, ад якога не чакай даравання, калі ты нават ні ў чым невінаваты, а віна з боку таго твайго былога сябра. Калі сябру хочаш страціць, кажуць, пазыч яму грошы. Будзе абмінаць цябе кругам, а што нагаворыць! І стане бы так, што не ён табе даўжнік, а ты — паскуда, і сам не ведаеш, чаго ты варты!

Ага, загаломак ёсць „Зусім нясмешнае”, дык, схамянуўся я, тыя, што „Ніўку” чытаюць і шукаюць тут гумару ды сатыры, абмінуць гэты тэкст, над якім я пацею, рагочучы ад тае натугі. А загаломак — справа таго, як тавар прадасца. Гэта як тая каляровая абгортка, на якой цану заўважыш ажно ля касы, зусім не прыкмеціш, што тавар страціў прыдатнасць, і да імэнту нашпігаваны рэчывамі, якія нармальнаму еўрапейцу адно ў шкоду. А нажарэшы — ці адразу, ці пасля, ці ў наступным пакаленні адрыгнецца. Як з таварамі матэрыяльнымі, так і культурнымі, і ідэямі. Купіш, падзівішся, і набярэшся.

Па некаторых то тое ўсё, як па гусцы вада. І бяда, і прыкрасці, і чужыя ідэі. Імпрэгнацыя? Натуральная ці набытая ваданепранікальнасць? А да такіх, бывае, і смех доступу не мае. Можна нават перш за ўсё да такіх. А калі ён ці яна стане тым, хто прапануе тавары і ідэі, і нават смех расфасоўвае? Не дай Бог, цэн-

зара нажніцамі цэнзура чыкае? Меў я такога аднаго знаёмага асобеня ў колішняй цэнзуры. Асацыюецца мне да гэтай пары з кансервантамі ў сухіх супах, найбольш у кітайскіх. Такі не прападзе. З каменным малым тварыкам, на які зрэдчас выпаўзала ўхмылка, калі на штосьці трапіў, каб чыкнуць ці данесці пра чужую ненадзейнасць, тады ў Партыю. Прапала Партыя, але ён не прапаў. Прыклеіўся да тых, хто ў той час узяўся расфасоўваць крыўду і права на смех, пасля гэты генетычна запраграмаваны цэнзар страшэнна перажываў, што памыліўся і не тыя выйгрываюць, што, як яму здавалася, умела сталі кансервай, каб ён спакойна, без боязі і ваганняў дачакаў пенсіі. Ды не, на пенсіі ўжо мой знаёмы цэнзар. У апошні час я бачыў, як смяяўся над адным выбарчым плакатам, дзе ягоны сябра, таксама цэнзар у дагістарычны час, паказвае сваю шчырую ўсмешку. Што смяшыла майго героя? Што заслугі прыкрываюцца парыком. А зубы беляхцеюць, штучныя, пратэзныя. „Ліс пафарбаваны! Вось закансерваўся!” І на мяне насеў ён (хоць я яму не быў таварыш):

— Вы, таварыш Арлянскі Ванда, у якой цяпер опцыі?

— У той самай.

— А што вы з гэтага маеце?

— Морду ўласную.

— Ой, нашто так рэзка! Вы, „дэмакратычныя строннікі”, стараліся заўжды хавацца за *намі*.

Паглядзеў я на былога цэнзара, што мне пад паху сьсягаў, ды яшчэ больш скурчыўся ад старасці. Ды чаму, падумалася мне, я маю на яго згары глядзець. Ён — дзіця свайго часу, як і я.

Ванда Арлянскі



http://amekdotov.net/pic/photo/

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Прыходзіць баба да лекара:

— Што вам дакучае? — пытае лекар.

— Нічога. Не мела перад кім распра-
нуцца, дык прыйшла.

Грышка шукае вечарам у горадзе гарэлку. Сустрэкае вулічнага прадаўца, які выцягае з-за пазухі бутэльку:

— Пятнаццаць злотых.

— Давай!

— Калі захочаш больш, пазвані на гэты нумар тэлефона, — уручае картачку прадавец.

Дома Грышка адкрывае бутэльку і сцвярджае, што ў ёй вада. Злосны звоніць на дадзены яму нумар. Азваецца жаночы голас:

— Водаправодная станцыя, слухаю вас.

Прышоў Янка наведаць хворага сябра. Жонка хворага частуе гасця:

— Выпі за здароўе майго мужа!

Янка выпіў, паглядзеў на хворага і кажа:

— Дрэнна выглядаеш, дружа. Налі мне яшчэ кілішак, — звяртаецца да гаспадыні, — павінна памагчы.

На прыёме гасці чаргова прапанавалі тосты ў гонар юбіляра. Калі ўжо шмат выпілі, да аднаго з прамоўцаў падшоў афіцыянт:

— Шаноўны спадар! Мне здаецца, што тэкст прамовы вы паклалі за каўнер замест сурвэткі, а тое, што вы прачыталі, было меню.

Паліцыянт расказвае журналісту:

— Злаўленне гэтага злачынца не было складанай справай. Узламаўся ён у сейф, забраў грошы і дзве бутэлькі „Смірнова”, выпіў, закурыў і пакінуў сляды пальцаў...

— На бутэльцы?

— Не, на асфальце.